

קובץ

הערות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

☆

בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

ש"פ תולדות

- יום הבהיר ר"ח כסלו -

גליון ח (תקס"ד)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

417 טראי עוועניו

•
תהא שנת אראני נמלאות

שנת חמשת אלפים שכנע מאות וחמשים: אותת לכריאה

ארבעים שנה לנשיאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

ב"ה. עש"ק תולדות, יום הבהיר ר"ח כסלו — תהא שנת אראנו נפלאות
— ארבעים שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א.

תו כן הענינים

שיחות

- 5..... הכרת הטוב להוריו.....
5..... הערות בשיחת ש"פ לך לך.....

לקוטי שיחות

- 6..... הכנה לקיום מצוה.....
8..... חיוב המצוות תמידי.....
9..... אין חיוב לקטן.....
10..... חינוך בקטן.....
11..... חינוך מדרבנן.....
13..... החפצא דתורה בזמן האבות.....

אגרות קודש

- 15..... משכן שילה אם הי' שם רק יריעות אוה"מ.....
17..... אגרת כ"ק אד"ש ליסוד צא"ח מאנטרעאל.....
19..... אופן כתיבת התאריך דשנת תש"י.....
20..... "בעה"ב טישע הנחות" — דבר מאוס ומזוהם (גליון).....

מאמרי ב"ק אדמו"ר שליט"א

- 21..... ביכלתו של כל אחד להיות בינוני.....
22..... ענין הבחירה בתשובה.....

חסידות

- 23..... בענין קליפת נוגה
24..... תשובה – תענית
24..... מאכלות המותרות ושאינן מותרות
25..... ביאור אד"ש בקונ' עץ החיים
26..... אהבה דבכל לבבך, נפשך מאדך

פשוטו של מקרא

- 27..... בפרש"י וירא כב, יט

רמב"ם

- 30..... הערות ברמב"ם ספר המדע

נגלה

- 33..... בענין בדיקת ציצית
36..... ברכת שהחיינו על המצוות
38..... בענין אם הוא נמשך אחר הקהל כשמתפללים ערבית

שונות

- 40..... ד"ה אנכי מגן לך – תרע"ח
41..... מחזור השמיני – מאה השמינית
42..... צילום כתבי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע
44..... ד"ה ויקח קרח – תרנ"ו
45..... ל"ב שיניים (גליון)
45..... הערות על "רשימת דפוסי סדור תורה אור"

☞ מספר פאקסמיליא לשלוח הערות 9720 – 953 (718)

הגיעו לידינו הרבה הערות, ומסיבות טכניות לא הודפסו בגליון זה.
ועם הלומדים והכותבים הסליחה.

המערכת

שיחות

הכרת הטוב להוריו

הרב מיכאל אהרן זעליגזאן
ר"מ במתיבתא

בשיחת "התוועדות, ש"פ וירא" ע' יג הערה 12 מובא ע"ד המצוה דכיבוד
אב ואם והוא במה שמספיקים צרכי האדם עד גידולו.

ויש לציין למ"ש בחינוך (מצוה לג - מצות כיבוד אב ואם):

ראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה... ושיתן אל לבו
כי האב ואם הם סיבת היותו בעולם וא"כ באמת ראוי לו לעשות להם
כל כבוד וכל תועלת שיוכל כי הם הביאוהו לעולם גם יגעו בו כמה
יגיעות בקטנותו. וכשיקבל זאת המדה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת
האל ב"ה שהיא סיבתו וסיבת אבותיו עד אדה"ר. ושהוציאו לאור
העולם וסיפק צרכו כל ימיו והעמיד על מתכונתו ושלימות איבריו.

re

הערות בשיחת ש"פ לך לך

הת' ב. בוסתנאי
תלמיד בישיבה

בשיחת ש"פ לך ש.ז. בהערה 8 (מס' תורת חיים להרה"ח נו' יעקב
שלום סופר) - שמאחרין הסיום לשעת הכושר משום כבוד התורה
- שיהי ברוב עם דוקא. להעיר שכ"ה גם בש"ך (יר"ד סרמ"ו סקכ"ז)
משרת מהר"ם מינץ: "כשבאין לסוף מסכתא ישייר מעט בסוף עד שעת
הכושר יומא דראוי לתקן בו סעודה", עיי"ש.

שם בס"ב - שהשמחה דהסיום היא גם למי שלא השתתף במסלול

זה ד(לימוד הרמב"ם, כמובן מד' הגמ' "עבידנא יומא טבא לרבנן" - כמ"כ מש"ך (יר"ד שם ס"ק הנ"ל - בשם המהרש"ל יש"ש ס"פ מרובה) - "דאפי' מי שלא סיים מסכתא מצוה רבה שישמח עם המסיים, ואפי' יחיד שסיים מחוייבים אחרים לסיים עמו", וכ"ה בט"ז שם (סק"ט).

לקוטי שיחות

הכנה לקיום המצוה

הת' עקיבא גרשון וואגנער
משפיע דישיבת תו"ת באסטאן

בלקו"ש לש"פ וירא ש.ז. ס"ה מבאר די"ל דאנן דאכן ישנה חובת חינוך מדאורייתא מכיוון שא"א שכשייעשה גדול יקיים כל המוטל עליו בלי הכנה קודמת, א"כ הכנה זו היא ג"כ חובה מה"ת אלא שאין חובה זו בגדר המצוה כ"א הכשר והכנה ועשייה כדי שיתרגל ולכן אינו צריך להיות בכל הפרטים בהכשר גמור כי מצד ההכנה אין נפ"מ כ"כ משא"כ מצות חינוך שמד"ס יש בה גדר חיוב המצוה ולכן צריך השקטן יקיים המצוות בכל הפרטים כגדול.

ופוסף בס"ג דמצינו כע"ז בפי' רבינו מנוח במה שמבואר ברמב"ם דמענין הקטן שעות וגם יש דין אחר בנ"א שנה דמתענה ומשלים מד"ס, דהעינוי שעות הוא חובה מה"ת מצד ההכרח בהכנה, אבל אי"ז בגדר מצות חינוך מד"ס ומצות חינוך מד"ס הוי רק ע"י שמתענה ומשלים עכתודה"ק.

ול"העיר מסוכה לא: אהא דקתני לא מצא אתרוג לא יביא לא רימון ולא פריש ולא דבר אחר, ומקשה בגמ' פשיטא, ומסיק מהו דתימא לייתי כי היכי שלא תשתכח תורת אתרוג, קמ"ל זימנין דנפיק חורבא מיני' דאתי למיחרק.

ועי' במאירי שם ועוד דפליגי הראשונים אם אמרינן הך סברא דדילמא

אתי למיסרך גם בשאר פסולים, או רק היכא דאינה אותה המין אבל באותה המין אמרינן להלכה דנוטל כדי שלא תשתכח תורת אתרוג.

עכ"פ מבואר לכ' להדיא דיש סברא שיש חובה לעשות פעולה שעל ידה מתרגל בקיום המצוה, בתור הכנה לקיום המצוה (כדי שלא תשתכח תורת), וחובה זו הוא גם באופן שאינו מקיים המצוה עם כל הפרטים שלה, מכיון שאי"ז נוגע להכנה.

ועי' בחידושי החת"ס לשם שהביא מהתוס' משמע פסולים מברך עליהם דאם אינו מברך הרי לא אתי ליסרק דידיעו ויבינו דאין מצוה זו בשלמות כיון שאינו מברך ומבאר זה שייך שפיר וציונו דמצוה לעשות זכר שלא תשתכח המצוה מהבנים" עכ"ל.

במה שנת' בהליקוט בס"ב דכשהתורה מחייבת לקיים איזה מצוה, הנה המצוה מחייבת ג"כ לעשות הכנות הדרושות ואם לא עשה ההשתדלות וההכנות ומשר"ז לא קיים המצוה לא נחשב לאונס אלא לביטול מ"ע.

או"י יש להעיר ממ"ש האגודה - הובא בקצוה"ח בסי' נ"ה סק"א, שאם א' נדר לעשות איזה דבר במשך ל' יום ונאנס ביום האחרון דלא חשיב אונס משום דהי' יכול לקיים נדרו בשאר הימים, וע"ש בקצוה"ח שחולק עליו, ועי"ל בזה.

בהביאור בהליקוט בס"ה, להעיר קצת מההסברה בקובץ "התמים" ע' [רנז] ס"ג, וק"ל.

יש לחקור לפי המסקנה בהשיחה, לאחרי שהטילו חכמים חובת חינוך

מד"ס על הקטן, אם הקטן בפועל לא נתחנך ולכן למשך זמן לאחרי שיתגדל לא יוכל לקיים המצוות עד שיתרגל אז, האם נימא שביטל רק מצות חינוך מד"ס, אבל מה"ת לא ביטל כלום כיון שאין החיוב חל עד לאחרי שהי' לו זמן להתרגל, או שנימא שמכיון שע"י החיוב דמד"ס יוצא שלפועל יכול לקיים המצוות מיד כשנתגדל, א"כ מדרבנן נחשב למבטל מצוה מדאורייתא, ויש להעיר הרבה בזה ואכ"מ.

עוד יש להעיר במסקנת השיחה דלכ' כיון שמה"ת אין החיוב חל עד לאחרי שהי' לו זמן להתרגל, א"כ למה באמת הטילו עליו חכמים חובת חינוך גם קודם לכן?

וילכ' ההסברה פשוטה דמ"מ הוצרכו לזה משום דאינו דומה ההרגל כשהוא קטן לההרגל לאחרי שיתגדל, ולכן החינוך נוגע גם לקיום המצוות לאחרי שיהיה מחוייב לגמרי מה"ת וק"ל ועי"ל בזה.

re

חיוב המצוות תמיד

הרב י"צ הכהן פעלדמאן
כולל אברכים שע"י מזכירות כ"ק אדמו"ר שליט"א

בג"ליון העבר הביא הרב א.י.ב. גערליצקי הליקוט דס"פ וירא דהחיוב להשתדל לקיים מצות בזמן הוא תמידי וכתב דלכאורה זהו שלא ע"פ המקנה בקידושין כט. דכתב ליישב קושיית התוס' דמילה החיוב הוא לעולם אלא דהמצוה אינה כשירה לעולם ותדע דבקרבות אשה מחוייבת אף דאינה כשירה אלא ביום אלא דהחיוב הוא תמידי וה"ה הכא, משמע דבכל מ"ע שהזמן גרמא אין חיובן תמידי.

ולכאורה פשוט דז"א דבקרבות (ובמילה להמקנה) החיוב תמידי הוא בהמצוה עצמה דהוא (הגברא) מחוייב בהקרבתן בכל עת רק שמצד הקרבן החפצא מצותה ביום משא"כ בהליקוט החיוב תמידי הוא בהכנת המצוה.

וא' הנפק"מ להלכה לכאורה בביאת משיח צדקנו בב"א דכשא' (הפטור

מסמיכה וכו') המחוייב בקרבן יהי' בחלק העולם שהוא לילה בשעה שבבהמ"ק הוא יום אף דיש לו דיני הלילה (ולהעיר מהידוע בשו"ע אדה"ז מהדר"ק סי' א' סעיף ח) מ"מ יכול להקריב עליו כיון דהוא מחוייב בהמצוה עצמה בכל עת ופשוט ואכמ"ל.

אין חיוב לקטן

בגליון העבר הביא הת' מ. אורינשטיין מלקר"ש חי"ז (המצויין בהערה 39 בלקר"ש פ' וירא) דמבאר דזה דקטן מחוייב אינו דמחוייב מצ"ע אלא שעשייתו היא עשי' של חיוב ומביא הערה 49 וז"ל וכמה נפק"מ בין דעה זו להדיעה שהקטן מחוייב מלכתחלה.

ומבאר דפי' הערה זו היא דזה עצמו דעשיית הקטן היא עשי' של חיוב י"ל בב' אופנים א) דהחיוב רק על האב ונמשך אל הבן ב) דהחיוב מלכתחלה היא גם על הבן והנפק"מ ביניהם דלאופן הב' כשמת האב הבן מחוייב, וכל"ק אד"ש לומד כאופן הא' וזהו הפי' "כמה נפק"מ בדעה זו' האופן הא', "להדיעה שהקטן" וכו' אופן הב'.

ומביא הכרח כאופן הא' ממ"ש הרמב"ם דהאב מחוייב כדי לחנכו במצות לדייק דהעיקר הוא כשיש לו אב וכו' ומוסיף בזה דהרי כל היסוד היא מן מברך לאביו ואין לו בו אלא חידוש.

ומקשה דמדוע למד הרמב"ם כן דכמו בסוכה החיוב הוא מלכתחלה גם על העשי' וא"כ גם בחינוך הקטן הי' צ"ל מלכתחלה גם עליו ואין לומר דאין לחייב קטן בחיובים כלל כמ"ש בהליקוט דבפועל הוא ההכשר.

והנה לפי הבנתו בהערה יש להקשות עוד א) דלפי אופן הב' סו"ס הקטן מחוייב היפך משמעות השיחה דחיובא לדרדקי בתמי' ב) דלומר דהבן מחוייב אם האב מת אין משמעות כלל מזה בהשיחה ואדרבא כמו שהוא עצמו כותב שאין לך בו אלא חידושו ג) ועוד ועיקר דמשמעות ההערה אינו כפי' ובפרט להתחיל (ולסיים) בנפק"מ בדבר של זכר ואפי' רמז לפני"ז ולא בא הערות לסתום (ובפרט לפי הבנתו בהערה) אלא לפרש.

והנה לאח"מ פירוש הערה אינו כפי' אלא אחר דמבאר השיחה דהפי' דהבן מחוייב אינו דמחוייב בדבר דחיובא לדרדקי בתמי', כל חיוב שהוא, אלא דעשייתו הוא עשי' של חיוב מעיר דבזה יש גם "כמה נפק"מ להלכה בין דעה זו", היינו אופן הליכוד בהשיחה להדיעה "שהקטן מחוייב מלכתחלה" היינו דלא כהשיחה אלא דהחיוב הוא גם על הקטן דבזה שייך לומר נפק"מ בדברובזה "ל כחילוקו אם מת האב וכו' (ולהעיר ממ"ש הצ"צ מובא בהערה דלאח"ז) ואכמ"ל בזה. ויוצא מזה, דלפי השיחה אין לומר דהקטן מחוייב כלל בדבר רק עשייתו היא עשי' של חיוב ועפי"ז סרו כל התמיהות וק"ל.

חינוך דקטן

וממשיך לכתוב די"ל ביאור נוסף (לבד המבואר בהליקוט) שלא לחייב האב בחינוך מה"ת דא"כ כנ"ל יש עשי' של חיוב מצד הבן (בלקו"ש חי"ז ה"ל), דלפי הליקוט התחלת חיובים אינו אלא כשיתגדל.

א"א דלפי"ז צ"ע מזה שאף שאין חינוך מה"ת אבל יש חיוב על האב ללמדו תורה (לא מצד חינוך) דלפי הצ"צ מחוייב הקטן לכשיכיר דהפי' בזה בחי"ז דיש למעשה הקטן גדר של חיוב דלכאורה כנ"ל אין סברא שיהי' להקטן עשי' של חיוב קודם שנתגדל וכסיום לשונו דקיימת בזה התמי' שבש"ס חיובא לדרדקי שלא שייך שום גדר חיוב ביחס לקטנים (ולהעיר דמחינוך עצמו הר"ל להקשות דאף שאינו מה"ת מ"מ מחוייב מדרבנן).

ונראה דלמד דמ"ש בהליקוט דהתחלת חלות החיובים אינו אלא ברגע שנתגדל היינו דאין לחייב הקטן כולל גם עשי' של חיוב מצד חיובא לדרדקי בתמי' כנ"ל ופשוט דז"א כמבואר בלקו"ש חי"ז דחיובא לדרדקי כולל רק כשמחוייב בדבר ולא עשי' של חיוב ופשוט ועפי"ז סרו כל התמיהות.

ופדי דברי בחיובא לדרדקי בתמי' זכר אזכרנו מה שהערתי בגליון העבר דלכאורה לפי מ"ש בלקו"ש חי"ז ע' 70 ובתכ"ו ע' 75 ואילך יוצא דחיובא לדרדקי בתמי' אינו כולל החינוך הכשר מצוה להקטן מה"ת ומהליקוט

הנ"ל יוצא דכולל ג"ז וי"ל בזה ואכ"מ אבל לפי"ז יש נפק"מ להלכה
בריבוי הלכות כמובא בגליון העבר ולכאורה הלכתא כבתראי.

חינוך מדרבנן

ומוסיף בח"ע דצ"ע בכלל לומר דהאב מחוייב ללמוד עם בנו ובפרט
להרמב"ן דזהו כדי ללמדו המצות ונראה דכוונתו בזה דכיון דלימוד
התורה כולל ובעיקר לימוד המצות (ובפרט להרמב"ן כנ"ל) דלפי הליקוט
דזה נכלל בהחיובים שלו שחלים לאחר שנתגדל לכאורה הלימוד
בקטנותו דלכאורה הענין בזה דלומד המצות דלכאורה נכלל בהחיובים
שחלים לאחר שנתגדל כנ"ל בהליקוט.

איברא עדיפי מזה הנ"ל להקשות דאחר כל הביאור בהליקוט כתוב
בסופו בסעיף ח' דכל הנ"ל הוא מה"ת אבל מד"ס ישנו ציווי וחיוב גמור
בחינוך קטן, ואדרבא - חמורים וערבים ד"ס יותר מד"ת עכ"ל ולכאורה
לפי הליקוט מהו הצורך והענין בזה כנ"ל.

וי"ל הביאור בזה בהקדם דלכאורה עוד צ"ב, מדוע חייבו מד"ס חינוך
לקטן ולא חייב (ע"י ב"ד) לגר הבא להתגייר דמדמה שניהם בהשיחה
אלא דצ"ל דיש צורך בזה לקטן משא"כ לגר.

והענין בזה י"ל בהקדם מ"ש בהליקוט בהערה 29 דיש לדון אם לחייב
האב וכו' לחנך הבן מחמת לפני עור וכו' ובהערה 43 דעדיין יתכן דאיכא
חובה כללית לחנכו בקדושה דהענין בזה כמ"ש בשוה"ג להערה 23 דזה
נכלל ב"יצוה את בניו וגו'" (ועיי' בסעיף ג') והיינו דאף דאין צורך בחינוך
המצות דחל לאחר שנתגדל אבל פשוט דאם האב לא יחנכו בקדושה
בקטנותו לא ירצה וכו' לקיים מצוות בגדלותו, דעפ"י י"ל דיש מעלה
גם כשהבן לומד המצות וכעו' (והיינו דאף דעיקר המצוה דולמדתם
אותם אינו ענין החינוך וכו' (כמובא בהערה 12) י"ל דנכלל בו (וי"ל
דבזה פליגי הרמב"ן עם שאר הפוסקים אם רק נכלל בו או זהו מעיקר
המצוה)).

ועפ"י מובן גם הצורך והענין דחינוך הקטן עפ"י מה שמדייק בהשיחה

להביא חמורים ד"ס וכו' ד"ל הענין בזה דאף דמה"ת אין צורך לחנך במצות בפרטיות וכו' וסגי אם יחנכו בקדושה וכו' כנ"ל, אבל עדיין יש חשש דאם לא יחנכו במצות פרטיות לא ירצה (גם) בזה וכו' ויותר מזה י"ל דמצד ירידת הדורות מוכרח גם החינוך במצות פרטיות כידוע דזהו הסיבה לגזירות חכמים וכו' והיינו דחכמים החמירו מצד החשש גם במצות פרטיות.

ועפ"ז מובן בפשטות מדוע לא חייבו חכמים את הגר לידע כל המצות בפרטיות דכיון דבא להתגייר רוצה ביהדות בכל הפרטים ואין שייך טעם הנ"ל כפשוטו.

ול"העיר דמדייק להביא בהשיחה גם ערבים ד"ס וכו' ד"ל הענין בזה דאף דאין צורך מה"ת לחייבו בחינוך בקטנותו דנכלל בהחויבים לאחר שנתגדל אבל פשוט דהכנות המצוה אינו כהמצוה עצמה והיינו דאף דיש בזה גם קיום מצוה זה כמבואר בהערה 42 (וראה לקמן בח"ע ממ"ש בשו"ע אדה"ז) אבל פשוט דאינו בקיום המצוה ממש וכמפורש בהליקוט בנוגע לאברהם דההכנות שלו לא נכלל בשמע אברהם בקולי.

וההכרח בזה להלכה היא דאף דמכשירין לר"א דוחה שבת (הובא בהערה 19), אבל לדעת ר"ע וכ"ה להלכה אין מכשירין דוחה שבת ואפי' מכשירין דא"א לעשות בערב שבת כמבואר בשו"ע סי' של"א סעי' ז.

(ול"העיר ממ"ש בשו"ע אדה"ז סי' של"א סעי' ז דאף שבכלל אין מתירים אמירה לנכרי אפי' במקום מצוה בדבר האסור מה"ת במילה כיון שהיא עצמו דוחה שבת יש לסמוך ע"ד אף לענין מכשירי' אם א"א למול היום בענין אחר יוצא מזה דגם להלכה רואים דהכשר הצריך היא כקיום מצוה זה ואכמ"ל).

ועפ"ז יוצא דאף דיש מצוה וכו' בההכנות ולכן אין מצות חינוך מה"ת אבל אעפ"כ אינו כהמצוה ממש ולכן ערבים ד"ס דחייב חינוך על האב דהתאפשר להבן לקיים מיד כשנתגדל המצות ממש.

ול"העיר דמדייק בהשיחה חמורים ואח"כ ערבים ד"ס וכו' (אף ששניהם מקורם מרומז במשניות (חמורים בסנהדרין פ"א מ"ג וערבים בע"ז פ"ב מ"ה (ועי' בע"ז לה.)) ד"ל הענין בזה דע"פ המשניות יוצא דמצד חמורים וכו' יש חומרות דאינם מה"ת וגוזרים גזירות כנ"ל משא"כ מצד הערבים וכו' מקבלים הגזירות באהבה וכו' (עי' בע"ז לה) ולא מצינו דגוזרים וכו' דעפ"ז י"ל דמקדים החמורים וכו', דבנוגע לענינו לתקן תקנה דחינוך

החמורים וכו' הוא העיקר דמצד זה גוזרים גזירות ותקנות וכו' דעפ"ז מובן בפשטות דדוקא לקטן די ש' לו גם החמורים וכו' כנ"ל חייבו (האב) חכמים בחינוך משא"כ הגר שאין לו רק הערבים וכו' וי"ל בכ"ז ואכ"מ.

רע

החפצא דתורה בזמן האבות

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
ר"מ בישיבה

בלקו"ש דשבת זו (סעי' ג') כתב דבגדר תורה ומצוות בימי האבות לפני שניתנה יש לבאר בשני אופנים: א) דישנה החפצא דתורה ומצוות (שהרי אלפיים שנה קדמה תורה לעולם) אלא שעדיין לא הי' ציווי להגברא (כיון שעדיין לא ניתנה למטה), ולפ"ז קיום המצוות לפני מ"ת הוי בגדר אינו מצווה ועושה (שמצינו לאחרי מ"ת) דישנן לתורה ומצוות אלא שהגברא אינו מצווה עליהן; ב) לפני מ"ת ליכא החפצא דתורה ומצוות בעולם, דלא רק שלא הי' ציווי להגברא, אלא שהחפצא נתחדשה (בעולם) בשעת מ"ת, עיי"ש.

וראה בס' בית האוצר להגר"ע (מערכת א-ב אות ד') שחקר ג"כ אם היתה התחלת נתינת התורה מאברהם, אלא דלאברהם ניתן מילה לבד וליעקב עוד גיה"נ ובמצרים פסח ובמרה עוד מצוות ובסיני הי' הגמר, או נימא דנתינת התורה היתה רק בהר סיני ולא לפני זה, ורוצה לתלות זה בהך דפליגי רי"ח ור"ל אם תורה מגילה מגילה ניתנה או חתומה ניתנה, דלרי"ח דסב"ל דמגילה מגילה ניתנה י"ל שההתחלה כבר היתה מאברהם וכן הלאה, משא"כ לר"ל דתורה חתומה ניתנה משום דסב"ל דאין ראוי לתורה לפי מדריגת אחדותה שתינתן בזה אחר זה, לכן מן ההכרח לומר דנתינת התורה היתה רק בב"א בזמן מ"ת עיי"ש בארוכה. ואף שבהשיחה נתבאר הב' אופנים באופן אחר, אם בכלל היתה אז חפצא דתורה ובמילא בכל התרי"ג מצוות שייך לומר שהי' בזה קיום התורה משא"כ אי נימא דלא הי' אז עדיין החפצא דתורה הרי זה ענין של עשי' בלבד ולא קיום, מ"מ י"ל דספיקת הגר"ע תלוי בהנ"ל, דאי נימא שהי' אז כבר חפצא דתורה מסתבר שהמצוות שנצטוו הי' בגדר נתינת התורה, משא"כ אי נימא דלא הי' עדיין החפצא דתורה,

מסתבר דגם בהך שנצטוו אל"ז בגדר נתינת התורה.

ויש להביא רא' ממ"ש הרמב"ם בהל' מלכים פ"ט ה"א דאיירי אודות התפשטות המצוות, ומסיים "עד שבא משה רבינו ונשלמה התורה על ידו" דמשמע מזה דבעת מ"ת הי' השלמת התורה, ולפני זה היתה ההתחלה כו', ומוכח דגם בזמן האבות כבר הי' החפצא דתורה. וראה הערות וביאורים ש.ז. גליון ה' ע' 16.

והגרי"ע מביא הב"ר (פ' כ"ח) "אלף דור עלה במחשבה להיבראות וכמה נימוחו מהם ר' הונא בשם ר' אליעזר בנו של ריה"ג אמר ט' מאות וע"ד דורות, מה טעם דבר צוה לאלף דור זהו התורה (דמבריאת העולם עד מ"ת הם כ"ו דורות מאלו האלף שלא נימוחו ועכ"ז לא היו ראויים להנתן להם התורה) ר' לוי בשם ר' שמואל בר נחמן אמר ט' מאות ושמונים מה טעם דבר צוה לאלף דור זהו המילה (שניתנה לאברהם ומבריאת העולם עד אברהם אבינו רק כ' דורות) ומבאר שהם חולקים בהנ"ל אם התחלת נתינת התורה היתה מאברהם אבינו או התחלת התורה מסיני. ולפי הנ"ל י"ל דזה תלוי בב' אופנים שבהשיחה, דאם כבר היתה אז חפצא דתורה מסתבר שמצוות מילה הי' מצד נתינת התורה משא"כ אם לא הי' אז בעולם חפצא דתורה, ובגמ' ע"ז ט, א, מבואר דשני אלפים תורה התחיל מאברהם כדכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן, ופירש"י ומתרגמינן דשעבידו לאורייתא, ולכן אף שמצינו לימוד התורה גם לפני אברהם כדמצינו לגבי נח (בראשית ז, ב, ובפירש"י שם) וכן שם ועבר כו' מ"מ החפצא דתורה הותחל אצל אברהם.

והנה לפי המבואר בהשיחה בביאור הגמ' דיומא כתב, דבמעשה אברהם הי' גדר של קיום מצוה שהרי היתה חפצא דתורה ולכן שפיר יש ללמוד מאברהם בענין קיום המצוות גופא, לכאורה צריך ביאור מפיהמ"ש להרמב"ם בחולין ס"פ גיד הנשה דכל החיוב שלנו לקיים מצוות הוא רק מפני שנצטווינו ע"י משה רבינו ולא משום האבות כו'? ד"ל בפשטות שהחיוב שלנו הוא משום משה רבינו, אבל ללמוד הלכות איך לקיים המצוות שפיר ילפינן מהאבות, כיון דגם בהם הי' זה ענין של קיום התורה. (וכבר הביא בס' ברכת אבות סי' ח' מ"ז הלכות דילפינן מלפני מ"ת עיי"ש, ולהנ"ל מובן שפיר כיון שכל מה שעשו הי' קיום התורה.

והנה בפשטות משמע דרב חולק על המשנה, דלפי המשנה הי' זה רק בגדר עשי' ולא בגדר קיום, משא"כ לרב הי' זה בגדר קיום התורה כיון

שהי' אז כבר חפצא דתורה, ועוד דאי נימא דגם לפי המשנה ישנה חפצא דתורה מהו חוספת הראי' מאברהם דגם מצד מעשה הגברא נותנת לו אחרית ותקוה כו'? אבל ממה שמבאר בהשיחה דבמתניתין נוגע להדגיש הענין דמעשה הגברא, וביומא נוגע להדגיש קיום חפצא כו' משמע שבאמת לא פליגי אהדדי, וצריך ביאור בזה דאיך אפשר לומר דלא פליגי.

ובהא דמביא בסעי' א' תירוץ המהרש"א דלמה פריך רק ארב "ואימא שבע מצוות" כיון דרב איירי גם בלאווין, ומקשה דבפשטות גם המשנה איירי בלאווין, דלמה נימא שקיים רק העשין בלבד עיי"ש, לכאורה בכלל אינו מובן תירוץו של המהרש"א דאפילו לפי דבריו אפשר להקשות על המשנה דמנלן שקיים כל העשין, דילמא זה קאי רק על ז' מצוות בלבד, ולמה הקושיא חזקה יותר על רב שכולל גם הלאווין, ובפשטות אפ"ל בכונתו דכיון דז' מצוות הם ל"ת בלבד כדאיתא בסנהדרין נ"ח כי קא חשיב שב ואל תעשה קום ועשה לא קא חשיב, ולכן מקשה מלאווין אלאווין, אבל לכאורה ח"ז תירוץ דחוק כיון דסו"ס גם אמתניתין קשה.

והנהגה בהא דנתבאר בסעי' ו' שגם בלימוד התורה דידן יש מעין חילוקי דרגות אלו תורה כפי שהוא מצד הציווי, שאין עליה ציווי אבל ישנה להחפצא, אופן שאינו שייך כלל לציווי וכאילו ליתא גם החפצא, ומבאר זה עפ"י דעת ר' מאיר שם ודעת ר' נהוראי שם, הנה לפי"ז מבואר היטב למה מביא שם הראי' מאברהם דאפילו באופן דליתא להחפצא מ"מ נותנת לו אחרית ותקוה כנ"ל, כיון דהאופן דלימוד התורה של ר' נהוראי שאינו מלמד בנו אלא תורה אינו שייך כלל להציווי וכאילו ליתא גם החפצא, וזהו דומה ממש להך דאברהם, ובפשטות זה גופא הכוונה בהשיחה בסעי' ו' דלכן הביא ר' נהוראי ראי' מאברהם, וראה גם בס' חידושי הגר"ז על התורה פ' חיי שרה.

אגרות קודש

משכן שילה אם הי' שם רק יריעות אוה"מ

באגרות קודש חי"ט ע' קל"ז כתב וזלה"ק: .. בהמבואר בדא"ח (ספר

המאמרים תרכ"ט לכ"ק אדמו"ר מהר"ש ד"ה ויגש עמוד י"ח) בהחילוק דמשכן לביהמ"ק, שהוא ע"ד החילוק דיוסף ויהודא ולכן המשכן הי' מעצי שטים כו' ומקשה שהרי גם בשילה הי' בית של אבנים (משנה סוף זבחים). והתירוץ - כי בס' המאמרים מפרש ע"פ פי' ר"ז (ירושלמי מגילה ספ"א) במשנת זבחים הנ"ל דבנין אבנים הי' רק י' טפחים ועליהם קרסיו קרשיו גו', ואת"ל הרי לא נמצא חולק על פי' זה - (והגירסא במדרש תהלים סו"ס ע"ח ובמדרש שמואל פ"ג בלאה"כ צ"ע) - ומה שלא הובא פי' זה ברמב"ם ריש הל' ביהב"ח - כי בכלל קיצר שם ביותר. וטעמי' - כיון דמאי דהוי הוי. עכלה"ק.

ויש להעיר מ"ש בס' הר המורי' (הל' ביהב"ח שם בסוף אות ד', וכן בס' אשר למלך שם דמלשון הרמב"ם דנקט "ובנו שם בית אבנים ופרשו יריעות המשכן עליו" משמע דלא סב"ל כהירושלמי, וסב"ל דרק היריעות היו מהמשכן, ומבאר דבירושלמי עצמו יש שם מחלוקת אמוראים דמ"ד אחד נקט כמו הבבלי דמשמע דרק היריעות היו מהמשכן, ומ"ד שני סב"ל שהי' שם אוהל נטוי עם הקרשים כו' על בסיס אבנים גבוה י', והרמב"ם הכריע כהחולקים בירושלמי כיון שכן משמע גם בהבבלי דהשתמשו רק ביריעות בלבד.

ועוד נתבאר דפליגי בהא דכתיב ביהושע (יח,א) "ויקהלו כל עדת בני" שילה וישכנו שם את אוהל מועד" דלהבבלי מתקיים מקרא זה דוישכנו וגו' עי"ז שע"ג בית האבנים שבנו (כדמוכח מקרא ד"בית ה' שילה" שהי' שם בית, כדאיתא בזבחים קיח,א) פרשו מלמעלה את יריעות המשכן שהן הן ה"אהל" כדכתיב בקרא "ויעש יריעות עזים "לאהל" על המשכן" ובזה נתקיים הדין אהל דבעי למשכן שילה מלבד הדין בית, אבל הירושלמי הנ"ל סב"ל שהפסוק "בית" מתקיים ע"י בנין תחתון של י' טפחים שאפשר לקרוא זה בית, ועל זה העמידו הקרשים וכו' של המשכן וגם היריעות, ואפ"ל דסב"ל להירושלמי דעי' היריעות בלבד עדיין לא מתקיים הפסוק הנ"ל ד"וישכנו שם את אוהל מועד" דמשמע מזה כל המשכן גם קרשיו וכו', אף דלפי"ז לא א"ש לשון המשנה דזבחים כ"כ שאומר "ולא הי' שם תקרה, אלא בית אבנים בלבד מלמטן, והיריעות מלמעלן" ולפי המבואר בהמכתב אפ"ל דאין כאן פלוגתא כלל.

אגרת כ"ק אד"ש ליסוד צא"ח מאנטרעאל

הרב יוסף מינקאוויטש
מאנטרעאל

באגרות קודש חלק יז ע' קמד מובא אגרת בתאריך בחודש השלישי ביום הזה, ה'תשי"ח, ומופנה להמשתתפים באסיפת היסוד של צעירי אגודת חב"ד, במאנטרעאל. (וכמ"כ נדפס בלקר"ש חכ"ג ע' 433).

ואינו מובן:

א) האם היתה חסרה ה"ת" בתאריך ה'תשי"ח (שנכנס בחצאי ריבוע)?

ב) כנ"ל נכתבה האגרת בקשר להתייסדות צא"ח במאנטרעאל, והרי באג"ק גופא בחלקים הקודמים (מלפני תשי"ח) כבר מובאות כמה אגרות קודש לצא"ח מאנטרעאל. ראה: ח"ב ע' שמה (- טו אדר, תשט"ז), חט"ו ע' קפד (- א' סיון, תשי"ז), שם ע' שיט (- טו מנ"א, תשי"ז)?!

ג) צא"ח במאנטרעאל נתייסד באייר תשט"ו (לפי עדותו של הרה"ח שד"ב שי' מאצקין, מנהל צא"ח דמאנטרעאל), לאחר התועדות ש"מ אייר (לקר"ש ח"כ (הוצאה תשמ"ט) ע' 606) בה ביקש כ"ק אדמ"ר שליט"א לייסד צא"ח בארה"ב [ואז 'ב' אייר תשט"ו] נתייסד גם צא"ח המרכזית בני. כידוע - ראה אג"ק ח"א ע' מט. לקר"ש שם ע' 604].

ד) באג"ק ח"ג ע' שי מובא ההערה האחרונה דאגרת דידן כקטע בפ"ע - אמנם התאריך שם הוא: בחודש השלישי ביום הזה, השי"ת (כפי שנדפס גם בלקר"ש ח"ז ע' 370, ומשם הועתק הקטע לאג"ק), והושם ביחד עם אגרות קודש דתשי"!!

וְהַבִּין כֹּל הַנֶּלְנֵל נְבִיא צִלּוּם (מוקטן) מהתאריך כפי שמופיע באגרת המקורי הנ"ל:

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch

770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.

HYcodiah 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, בחרש השלישי ביום הזה, השי"ת,
ברוקלין, נ. י.

להמשתתפים באסיפת היסוד של
צעירי אגודת הב"ד, במאנטרעאל,
ד' עליהם יחיו

הרי רואים בעליל שכתוב: השי"ת (וכפי שנדפס לנכון בלקר"ש ח"ז ע'
370 כנ"ל).

ומזה באו הטעותים דלעיל:

מצינו שבשנת תש"י השתמש כ"ק אדמ"ר שליט"א בתיבת השי"ת בכ-
תיבת תאריך השנה (ראה לקמן בארוכה), ובמילא פוענח תיבת
השי"ת (שבלקר"ש ח"ז הנ"ל) שפירושה היא - ה'תש"י, והודפס הקטע
עם האגרות דתש"י. (והרי בלקר"ש לא כתוב שהקטע נכתב לצא"ח
מאנטרעאל, שיהי קשה שבשנת תש"י עדיין לא נתייסד).

כשהודפסה האגרת בשלימותה וראו שנכתבה בקשר להתייסדות צא"ח
במאנטרעאל - וידוע שזה בודאי לא הי' בשנת תש"י - "תיקנר" קצת
התאריך ע"י: 1) הכנסת "ת" קודם ה"ש"; 2) קריאת ה"ת" (אות
האחרונה שמופיע בתאריך) כ"ח" - ויצאה מזה התאריך: ה'[ת]שי"ח!

אמנם התאריך הנכון הוא (כמובן) כפי שכתוב בפירוש באגרת: השי"ת.
ופירושו כאן הוא: תשי"ה, היינו - תשט"ו!

כפי הנראה זוהי אגרת היחידה (שנדפסה או שראיתי בכלל) שנכתבה
בשנת תשט"ו עם תאריך השי"ת. באג"ק ח"י וח"א (אגרות קודש
דתשט"ו) לא נמצאה אף אגרת אחת עם תאריך כזה. בח"ג (אגרות
קודש דתש"י) ששם נדפסו הדפ"ה אגרות עם תאריך השי"ת, נראה
בודאי שכולן אמנם נכתבו בשנת תש"י (ולא בתשט"ו והושמו בטעות
עם האגרות דתש"י כקטע הנ"ל): ברובן נזכר כ"ק אדמ"ר מהורי"צ

נ"ע, ובכל פעם בהוספת: הכ"מ (שניתוסף רק בשנת האבלות ר"ל). בכל שאר האגרות מוכח מתוכן שנכתבו בשנת תש"י (ובודאי לא בתשט"ו). עיי"ש ואכמ"ל.

אופן כתיבת התאריך דשנת תש"י

באופן כתיבת התאריך של שנת תש"י מצינו אצל כ"ק אדמ"ר שליט"א כמה אופנים: (1) תש"י, (2) ה'תש"י, (3) התש"י, (4) ה'שי"ת, (5) השי"ת.

עד י"ד שבט תש"י מצינו באגרות קודש וכן בהקדמות לקונטרסים ש"ל באותו זמן רק שלשת האופנים הראשונים: ברובן ככולן נמצא ה'תש"י; באיזו מקומות - תש"י (אג"ק ח"ג ע' קצד ורטו); ובמקום אחד - התש"י (אג"ק שם ע' רד).

אחרי י"ד שבט תש"י נמצא בפעם הראשונה שיכתוב כ"ק אדמ"ר שליט"א לתאריך השנה: ה'שי"ת או השי"ת. באגרת הראשונה שכתב כ"ק אדמ"ר שליט"א אחרי י"ד שבט תש"י כבר מופיע התאריך (ח"י שבט) השי"ת (הקדמה בלקר"ד ח"ד ע' 1154. אג"ק שם ע' רלו. לקר"ש ח"יא ע' 204). כן בהקדמות לכל הקונטרסים (ש"ל בתש"י - אחרי י"ד שבט) כתוב: השי"ת (ראה סה"מ תש"י בקונטרסים ש"ל לפורים, ב' ניסן, חגה"פ, ל"ג בעומר, חגה"ש, יב-יג תמוז וח"י אלול, וכן בסה"מ תש"יא בקונטרס לר"ה (שההקדמה נכתבה בתש"י)).

[כשהדפיסו כמה מהקדמות הנ"ל באג"ק ח"ג לא דקו (או שנפל טה"ד) ונדפס ה'שי"ת (במקום השי"ת). ראה: ע' רלו. רנו. דש. תלג. בע' רמב נדפס ה'תש"י (במקום השי"ת)].

להעיר: גם בתאריך שנמצא בשורה שלפני התחלת המאמרים ש"ל אחרי י"ד שבט תש"י (בקונטרסי פורים וב' ניסן) כתוב ה'שי"ת (בקונטרסים הקודמים כתוב ה'תש"י). וכן בלקר"ד הנ"ל, בה נדפסה (בח"י שבט תש"י) שיחת י"ט כסלו תש"י, מופיע בשורה שלפני התחלת השיחה - ה'שי"ת.

פעם הראשונה שאנו מוצאים ה'שי"ת באגרת פרטי היא באגרת ל"ג

בעומר (אג"ק שם ע' רצט) ולאח"ז באיזו אגרות. מתחיל מג' תמוז עד סוף השנה נמצא ברוב האגרות: השי"ת או ה'שי"ת.

re

"בעה"בטישע הנחות" - דבר מאוס ומזוהם (גליון)

התי שמואל נעמירובסקי
תות"ל 170

בהמשך למ"ש בגליון ז' (תקסג) ע' 17 אודות מ"ש באגרות כ"ק אדמ"ר שליט"א חלק י"ט ס"ע תי"ט: "ידוע פתגם רבותינו נשיאינו ע"ד "בעה"ב הנחות" איך שזהו דבר המאוס (שמתאר זה ג"כ מוכח, שאין המדובר לשלול דבר שנאסר במפורש)".

העירני א' הת' אשר גם באגרת מצום העשירי יהפך בקרוב לששון ולשמחה, ה'תשכ"א (נדפס בלקר"ש חלק י"ב ע' 166) מביא כ"ק אדמ"ר שליט"א פתגם זה בשם כ"ק אדמ"ר מהור"י"צ, וזלה"ק:

"...ומזכירני זה פתגם כ"ק מר"ח אדמ"ר - שסיפר שבעת התחילו בעניני מסחר, בקש - בתור פ"נ - מ"ק אביו אדמ"ר "ער זאָל ניט האָבען די בעלי בתעשע הנחות", והוסיף בסיפורו לי, בע"ב-הנחות מזוהמות הן, כמובן בדקות, שהרי הדברים אמורים בבע"ב שומרי תורה ומצוה במילואם, אלא שכביאור החסידות - נמצאים במצרים, מצרים וגבולים, כל משך ימי חייהם, דכל משך חייהם היום הוא כהאומול, והמחר - כהיום, ואפילו המחר שלאחר זמן, ולא עוד אלא ששאיפה לשינוי - הרי זה ענינו של משוגע בעיניהם ז.א. חוץ למסגרת שכל הבריא".

עכ"ה"ק בנוגע לענינינו.

מאמרי ב"ק אדמו"ר שליט"א

ביכלתו של כל אחד להיות בינוני

במאמר ד"ה ויהיו חיי שרה גו' ה'תשמ"ה (קונטרס כ"ף מרחשון ה'תנש"א) נת' באות ג' דמ"ש בתניא ר"פ י"ד שכל אחד יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה, דהיינו שע"י תשובה מאהבה כו', עיי"ש בארוכה.

ולדעיר ממה שנת' באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק י"ט ע' נגד- (מכתב בתאריך כ"א מ"ח) וזלה"ק:

"במענה למכתבו מאור לעש"ק, בו שואל במ"ש בס' תניא קדישא פרק י"ב, והבינוני הוא שלעולם אין הרע גובר כ"כ ולא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם וכו', ושואל האם תשובה מאהבה מועילה לענין זה לחשב כאילו לא עבר מעולם.

"בגוף שאלתו, מבואר במס' יומא פ"ו סוף ע"א, דתשובה מאהבה עוקר עונו מתחלתו, אבל בהנוגע למ"ש בתניא, יש בזה מקום עיון, שהרי מדגיש שם שלא נקרא עליו שם רשע אפילו רגע אחד כל ימיו, כן מבואר שם פרק א', ואם אח"כ עשה תשובה נקרא צדיק גמור.

"שלפן למרות שדוחק קצת בסגנון, לומד הנני פירוש הנאמר בתניא ריש פרק י"ב, שהכוונה, שמעמד ומצב הבינוני הוא באופן כזה, שאינו שייך לעבירה לא בעתיד ולא בעבר, ואף שאפשר שבעבר הי' במצב אחר, הרי נשתנה בינתיים ע"י עבודתו ופעולותיו וכו'.

"ועפ"ז מתורץ ג"כ האמור בתניא ר"פ י"ד: שכל אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה, ז.א. אפילו רשע גמור ביכולת כל האמור שהרי אין לך דבר העומד בפני התשובה, ויכול לשוב באופן כזה שלא הי' שייך לכל הענינים המנוים בפרק י"ב." עכלה"ק בנוגע לענינינו.

וראה גם בד"ה ואלה המשפטים, תשל"ח - נדפס בספר המאמרים מלוקט חלק א' ע' שט, ובהערה 43.

ענין הבחירה כתשובה

הת' עקיבא גרשון וואגנער
משפיע דישיבת תו"ת באסטאן

בקונטרס כ' חשוון ש.ז. בס"ד כת' בענין מה שכל א' יכול להיות בינוני דכמו שבנוגע לכל המצות רשות לכל אדם נתונה ואין מי שיעכב בידו כמל"כ הוא בנוגע למצות התשובה שלכל אחד יש בחירה חפשית, ובהערה שם "אבל פשיטא שאין מקום לומר ששני פרקים בהל' תשובה מדברים רק בנוגע לשאר מצוות ולא בנוגע לתשובה" וע"ש שם ההמשך בהפנים.

וְכִי יִלְעֵ אִמָּאֵי הוּצֵרְךָ לְהַדְגִישׁ וְלְהוֹכִיחַ דַּעֲנִין הַבְּחִירָה הִיא גַם בַּתְּשׁוּבָה, לִדְלַךְ מֵאֵי קַמְלָל, וְאִמָּאֵי הוּהוּ סִדְלָא דַּתְּשׁוּבָה שׁוֹנָה בְּזֶה מִשְׂאֵר מִצְוֹת?

וְאִמָּאֵי בְּזֶה בַּפְּשׁוּטוֹת וּבַהֲקֵדָם דַּהֲנָה יָדוּעַ וּמִבּוֹאֵר בְּכ"מ שִׁישׁ בַּתְּשׁוּבָה ב' עֲנִינִים דַּתְּשׁוּבָה הִיא מִצְוָה הַנִּמְנִית בְּמִנֵּין תְּרִי"ג, וְגַם תְּשׁוּבָה הִיא מִצְוָה כְּלָלִית כַּדְמוּכַח מִמָּה שֶׁבִּכְחַח לְמִלְאוֹת הַחֲסֵרוֹן דְּשֵׂאֵר הַמִּצְוֹת, וּבְאוֹתִיוֹת אַחֲרוֹת יֵשׁ הַמִּצְוָה דַּתְּשׁוּבָה שֶׁמִּצְוָה הָאָדָם לַעֲשׂוֹת - וּבִלְשׁוֹן הַרַמְבַּ"ם "שִׁישׁוֹב הַחוּטָא מַחְטָאוֹ לִפְנֵי ה' וְיִתּוּדָה", וּבִנוֹסָף לַכֶּךְ יֵשׁ הַסְּגוּלָה וְהַפְּעוּלָה שֶׁל תְּשׁוּבָה, וְכַל הַדְּרוֹגוֹת שֶׁבְּזֶה זִדְדוֹנוֹת כַּשְּׁגוּת וְכִזְכוּיוֹת וְכו', וְאִ"כ יֵשׁ מִקוֹם לומר דַּאֲף שִׁישׁ בַּחִירָה חַפְּשִׁית בְּנוֹגַע לְמִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה אֲבָל מֵהִיכִי תִיתִי שִׁישׁ בַּחִירָה חַפְּשִׁית בְּנוֹגַע לַעֲנִינָה וּפְעוּלַת הַתְּשׁוּבָה - שִׁיחִיהָ כְּמוֹ שֶׁהִ' מְקוּדָם.

וּבִאֲמַת מַסְבְּרָא לִכ' הֵינּוּ אוֹמְרִים לְהִיפֵךְ דַּהֲרִי קוֹדֵם שַׁחְטָא הִ' לוֹ בַּחִירָה חַפְּשִׁית אִם יַחְטָא אוֹ לֹא, וְמָה שַׁחְטָא הֵינּוּ שֶׁבַחַר בַּבְּחִירָתוֹ הַחַפְּשִׁית לַחְטוֹא, וְאִ"כ אֵיךְ אִפ"ל דַּלְאֲחֲרִי שַׁכְּבַר בַּחַר בְּאוֹפֵן א', עֲדִיין יְהִי לוֹ בַּחִירָה חַפְּשִׁית בְּנוֹגַע לַחְטָא זֶה, הֲרִי כִבַּר בַּחַר בַּח לַחְטוֹא?

וְעַפ"ז יוֹמַתַּק מָה דְּבִאֲמַת יֵשׁ גַּם בְּזֶה בַּחִירָה חַפְּשִׁית סו"ס ע"פ הַהֲסַבְּרָה שֶׁבְּפִנִים הַשִּׁיחָה שֶׁבְּפִנִימִיוֹת כִּבַּר עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה וְק"ל.

וּבְנוֹגַע לְגוֹף הָעֲנִין דְּגַם בַּתְּשׁוּבָה יֵשׁ בַּחִירָה גַם אַחֲרֵי שַׁחְטָא אוֹלִי יֵשׁ לְהַעִיר עוֹד מִל' הַרַמְבַּ"ם הִל' תְּשׁוּבָה פ"ה סוֹף ה"ב, "דְּאוֹי לְנוֹ לַחְזוֹר בַּתְּשׁוּבָה וְלַעֲזוֹב רַשְׁעוֹ שֶׁהַרְשׁוֹת עַתָּה בִּידְעִינָו" וּבִאֲתִי רַק לְהַעִיר.

חסידות

בענין קליפת נוגה

הת' נחמיי הכהן קפלון
תות"ל 260

בתניא פ"ז מובא דנפש החיונית הבהמית "נשפע ונמשך ממדרגה השנית שבקליפות וסט"א שהיא קליפה רביעית הנק' קליפת נוגה".

ויש להבין מ"ש שהיא קליפה רביעית - דהרי לפי השתלשלות המדרגות הסדר הוא: קדושה - נפש אלקית, קליפת נוגה - כמ"ש בהמשך פרק זה שהוא "בחי' ממוצעת בין שלש קליפות הטמאות לגמרי ובין בחי' ומדרגת הקדושה", ואח"כ שלש קליפות הטמאות, וא"כ צ"ל קליפה הראשונה.

ועוד קשה מ"ש "ממדרגה השנית" דלכאורה לפי הסדר כו' כנ"ל, צ"ל מדרגה הא' בקליפות. (וכבר הקשה כנ"ל בהערות הת' ואנ"ש דמאריסטאן בגליון יב (תרמה) - תש"נ, ושם תירצו באר"א).

ואוי"ל בדא"פ (עכ"פ בדרך רמז) ע"פ המבואר בתר"א פ' לך דף יג ע"א - לאחרי שמבאר ענין מסך ופרסא שבין העולמות - ממשין "הונה כל זה עדיין בבחי' קדושה ... (ולכן פרכת ופרסות הנ"ל הם בחי' פרכת המבדילות בין קדש לקדש שהרי הפרסא המבדיל בין ע"ס דיצירה לע"ס דעשייה הרי גם ע"ס דעשייה הוא קודש) אך מעשייה ולמטה יש עוד מסך ופרסא הוא ק"נ ... והוא הבדלה בין קודש לחול".

נמצא דקליפת נוגה היא ממדריגה השנית של מסכים ופרסאות המב-דילים, שהרי מדריגה הא' הם בחי' "המבדילות בין קדש לקדש" משא"כ מדריגה זו היא "הבדלה בין קודש לחול", ובפרטיות - ה"ה קליפה רביעית, שהרי באה לאחרי ג' מסכים ופרסאות שבין עולמות בי"ע שענינם (בדקות עכ"פ) הסתר על גילוי אלקות.

תשובה - תענית

הת' נטע טענענבוים
תלמיד בישיבה

באגה"ת מבאר אדה"ז מצות התורה ועיקרה לשוב עד ה' באמת ובלב שלם וענין התענית הוא לגמור הכפרה וגם בזה מצדד להקל (יחמיר... מעונות החמורים... פ"א... לדחותן לימים הקצרים) ע"ש בפ"ג.

ויש לעיין מ"ש בספר פוקח עורים פט"ז ע' 41 "בכן אלע ערש"ק און אלע ער"ח זאל איטלעכער בע"ת... פאסטן"... ושם ע' 44 פכ"ב "זאל ער פאסטן כסדר" ושם פכ"ה ע' 45 "זאל פאסטן... און אז מען פאסט ביז נאך האלבן טאג ביז זייגער איינס ווערט דאס גערעכנט פאר איין תענית".

re

מאכלות המותרות ושאינן מותרות

הת' נחמן ווייס
תות"ל בריווא

בקונטרס עץ החיים עמ' 23: "אבל כשאינו פורש מהדברים המותרים... ואף גם בדברים שאינם מותרים אלא שאוכלם סתם לא בכוונה לש"ש, הנה מצד עצם חומריות וגסות המאכל שמעורב טו"ר ה"ז מביאו שירצה למלאות תאותו באכילתו... שזהו רע גמור כנ"ל והוא איסור של תורה".

ולכאורה סדר הדברים תמוה, דבתחילה מדבר מב' דברים המותרים שמגשמים האדם כשאינו אוכלם לש"ש, וע"ז מוסיף כחידוש "ואף גם בדברים שאינם מותרים", ולכא' איפכא הול"ל - בתחילה הענינים האסורים ואח"כ הענינים המותרים שבהם עיקר החידוש?

וכן יש לתמוה, הלא בתניא רפ"ח מבאר שבאכילת מאכ"א אין עליה כלל גם כשילמד לש"ש בכח אותה האכילה מפני איסורה בידי הס"א משלש

קליפות הטמאות, וא"כ אי"ז רק מצד "עצם חומריות וגסות המאכלים כמבואר בעה"ח, אלא מפני שהמאכל קשור בידי גקה"ט ואינו יכול לעלות כלל? ובכלל תמוה על אלו מאכ"א מדבר בעה"ח שע"ז כותב "שמעורב טר"ר, הלא כל מאכ"א הם מגקה"ט שאין בהם טוב כלל?

אך באמת הוא פשוט בתכלית, דאין הכוונה ב"דברים שאינם מותרים" לדברים האסורים, שאז פי' "מותרים" מלשון היתר (ההיפך מאיסור), אלא כוונתו לדברים הנחוצים, וא"כ פי' "מותרים" מלשון ייתור, וכאילו שנכתב "דברים שאינם מותרים" [וליתר דיוק - "מותרים" ולא "מותרים"], שבה מוסיף לפרט עמ"ש לפנ"ז "דברים המותרים" בכללות (ששם הכוונה כפשוטו מלשון היתר) - דאע"פ שהוא ענין נחוץ ואינו מותרות כלל, ורק שהאוכלו אינו אוכלו לש"ש, אזי עצם חומריות המאכל שמעורב טר"ר היא המביאתו שירצה למלאות תאותו באכילתו שהוא איסור של תורה כמבואר שם, וק"ל.

רע

ביאור אד"ש בקונו' עץ החיים

המערט

בנוגע לקונטרס "עץ החיים" (שזכינו לקבל מיד כ"ק אדמו"ר שליט"א בעש"ק העבר), כדאי לפרסם ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א במ"ש בקונטרס הנ"ל (נדפס באגרות קודש שלו חלק ח"י ע' שפ), וזלה"ק:

"במענה להערותו בקונטרס עץ החיים פרק כ"ט שכתוב "דר' זירא ג"כ הי' מסיק שמעתתא אליבא דהלכתא אלא שהוא מתוך הפלפול (וכ"כ בשערי אורה שם)", דלדעתו בשערי אורה לא מבואר כך.

ולפענ"ד הכוונה על מ"ש שם בד"ה בכ"ה בכסלו פרק נ"ו "ובאמת אא"ל שחריף ומקשה אינו רק שמקשה קושיות בלתי יבוא לפסק הלכה, כמו רבה חריף ומקשה כו" שמובן שה"ה גם לרבי זירא, ומתחזקת ראי' זו ממ"ש להלן שם בדוגמא לחריף ומקשה שלא יהי' מסיק הלכתא, כמו תל' א' מב"ש וכו' או כתלמיד ר' מאיר וכו', אלא שאין הלכה כמותם, משא"כ רבי זירא, עכלה"ק.

אהבה דבכל לבבך, נפשך מארך

ה' ב. בוסתנאי
תלמיד בישיבה

במאמר אנכי מגן לך - תרע"ח (כ"ף מרחשן ה'תנש"א) שזכינו וכו' וכו' בחי' האהבה דבכל לבבך ובכל נפשך גו', דבכל לבבך - הוא כמה שהלב מכיל, ובכל נפשך - ההתפשטות בכל הכוחות והאיברים, ובכל מארך הוא אהבה בל"ג - אהבה עצמיות (אלא שבאה ע"י ההתבוננות כו', ע"ש).

וצע"ק דהרי בההפרש שבין ג' מדריגות הנ"ל לכאו' - שתי ביאורים: (א) בההתפשטות דהאהבה: בכל לבבך בלב; בכל נפשך - בכל הכוחות והאיברים; בכל מארך - בכל ממונך (חלקו בעולם). ובאר"א: (ב) בשרש האהבה בנפש האדם (ובאורות שלמע' כו'): בכל לבבך - נר"נ; בכל נפשך חי' (או ח"י); בכל מארך - יחידה (או "עצם הנשמה") - ראה בכהנ"ל סה"ע חב"ד ערך אהבת ה' בכל לבבך, נפשך ומארך (ע' תב ואילך). וכאן בהמאמר לכאו' מבואר כשתי ביאורים הנ"ל, ובב' אופנים ז.א. ב'בכל לבבך ונפשך" - כאופן הא', ובכל מארך - כאופן הב'?

ויתירה מזו: הרי התוכן דהמאמר הוא להדגיש (שע"ה שהאהבה היא בל"ג - מ"מ סר"ס וב') ההגבלה דהאהבה, והרי - אדרבה: בכדי להדגיש (שע"ה שהוא בל"ג, י"ב) ההגבלה דהאהבה, הרי"ז מובן גם (ואדרבה - י"ל שיתירה מזו, ודוקא) מהתפשטותו בכל ממונך, כי סר"ס הרי"ז כמה ש"ממונך" מכיל, כמובן (וע"ד המבואר בנוגע להתפשטות "בכל נפשך" בהכוחות, דהרי מצד שרשו בנפש האדם - הרי"ז בבחי' היחידה - בל"ג דוקא, ועד - [שמבואר (לפעמים, ומהם): בד"ה וזאת התרומה עת"ד. קונט' העבודה פ"ה ע' 30-31], שאינה מוגבלת לפי אופן השכל (ההתבוננות) שבאה ע"י ידו, כי הרי"ז - אהבה עצמית, ורק שהשכל מעורר אותה [והרי"ז באר"א מהמבואר בהמאמר. וראה בסה"ע חב"ד הנ"ל ע' תעח הערה *213 - שלפעמים מבואר, שיש עלי' טעם כמוס, ובאה מצד ראיית הנשמה שלמע' וכו', ולכן י"ב חילוקי מדריגות - ע"ש ע' תפ"א, החילוקים שבוה. ולכאו' צ"ל ולתווך כנ"ל, דבאהבה עצמית בלי שום סיבה יראה שמתעוררת ע"י ההתבוננות אין חילוקים, ואהבה ש"ב טעם כמוס וכו' - שייך סר"ס התחלקות כו'. וצע"ק במאמר זה, ואכ"מ].

ולאידיך גיסא: ההגבלה דבכל לבבך ונפשך מובן לכאו' גם (ויל יתירה מזו) משרשו בנפש, דמכיון ששרשו בנר"נ או בחי' - שייך בו ההגבלה דכוחות פנימיים, ועכ"פ - ההגבלה דמקיף השייך לפנימי (וכמובן גם מהנ"ל - דגם ב"בכל מאודך" - מצד הטעם כמוס (שבכללות - הרי"ז לכאו' בחי' חי', עיי"ש בסה"ע) שייך בו חילוקים, ועאכו"כ ב"בכל נפשך" שלמטה מזה), משא"כ מצד ההתפשטות דבכל נפשך הרי יש מקום לומר שהרי"ז בל"ג - בכל הכוחות והאיברים, וכמובן (גם) מזה שבהמאמר שולל **סו"ס** אי"ז בל"ג מכיון שזה כמה שהכוחות מכילים. ויתירה מזו: הרי גם בלב [ובכוחות] שייך שיהי' אהבה בל"ג, דאל"כ למה נאמר **ואהבת גו'** ובכל מאודך, והרי אהבה שייך ללב, והלב ה"ה מוגבל, וע"כ הכוונה בזה (ראה אמרי בינה שער הק"ש ספ"ד) שאהבה דבחי' מקיף נע' פנימי, ומאיר ומתיישב בכלי המוח והלב (אלא שבמהותו אינו משתנה), וא"כ לכאו' טפי הו"ל ולפרש בכל לבבך ונפשך **מצד שרשו** שאז מובן ההגבלה שלו (פנימי, או מקיף), משא"כ מצד התפשטותו בלב ל"ד שהרי"ז אהבה מוגבלת, וצריך שיהי' אהבה דבכל מאדך - בל"ג, ובהתיישבות בלב?

והביאור בכ"ז - **פשוט ביותר**: דאדרבה, מכיון שבא להדגיש שגם הבל"ג ה"ה מוגבל **בעצם** (כמובן מתוכן המאמר, ושייך גם להמשך דהמאמר, עיי"ש), ה"ה מבאר בכל לבבך ובכל נפשך - בלב ובכוחות, שיש מקום לומר שהרי"ז בל"ג, ואעפ"כ - **החידוש** בדבר, דסו"ס הרי"ז גבול ועד"ז לאידך גיסא בכל מאדך - מבאר בשרשו בנפש אהבה **עצמית** ושמצד זה הו"א דהרי"ז בל"ג וקמ"ל דג"ז מוגבל מכיון "שכללות האדם הוא מוגבל" (ועד שגם אהבה - שמצד התגלות עצם הנשמה מלמע' י"ב חילוקי מדריגות וכמובן מהמאמר), וד"ל.

פשוטו של מקרא

הערה בפרש"י וירא כב, יט

התי' יהושע דערן
תלמיד בישיבה

בפרשת (וירא כב, יט) עה"פ וישב אברהם בבאר-שבע, מפרש"י: "לא

ישיבה ממש שהרי בחברון הי' יושב, י"ב שנים לפני עקידתו של יצחק יצא מבאר־שבע והלך לו לחברון, כמו שנאמר ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים - מרובים משל חברון הראשונים והם כ"ו שנה כמו שפירשנו למעלה".

ומזה מובן שאברהם בדרכו מהר המורי' לחברון - ביתו, נתעכב בבאר־שבע.

ובפ' חיי שרה, (כג, ב) עה"פ ויבא אברהם, מפרש"י: "מבאר־שבע", ומזה מובן שכשאברהם הי' בדרכו מהר המורי' כשנתעכב בבאר־שבע מתה שרה, וכמו שמפרש בד"ה שלאחר"ז: "שע"י בשורת העקידה פרתה נשמתה ממנה ומתה ואברהם בא מבאר־שבע לספד לשרה ולבכתה, ועיין בשפתי חכמים.

וצ"ל"ב א) מה עשה אברהם בבאר־שבע. ב) ברש"י פ' וירא כשמפרש וישב אברהם בבאר־שבע. לא ישיבה ממש שהרי בחברון הי' יושב היינו שאברהם הי' בדרכו לחברון, מביא הביאור והחשבון איפה אנו לומדים שאברהם הי' מחברון. והרי כבר למדנו זאת למע' בפרש"י ימים רבים, ורש"י עצמו אומר כאן - כמו שפירשנו למע'?

[והנה הרמב"ן מבאר דברי רש"י כאן.

ויבא אברהם ל' רש"י מבאר־שבע... הכוונה לומר שהלך שם ביום לצרכו ושמע במיתת שרה ובא משם לספד לה ולבכותה.

ולכאו' אין ביאור זה מדוייק לל' רש"י.

שהרי רש"י בעצמו מפרש שנתעכב בבאר־שבע בדרכו מהר המורי' לחברון, ואת"ל שהרמב"ן סובר שהלך עוה"פ כשחזר הרי שרה מתה תיכף אחרי העקידה, ולא הי' יכול אברהם לבוא הביתה, ואח"כ לילך לבאר־שבע.].

והרמב"ן (הולך) ומפרש שאברהם ושרה גרו בארץ פלשתים באר־שבע כל הזמן (אחר צאתם מחברון בפעם הראשונה). אלא, שלפי המדרש ששרה מתה בשעת העקידה - בחברון, מוכרח לומר שבזמן ציווי העקידה היו דרים בחברון, "ואברהם אחר העקידה לא שב למקומו לחברון אבל הלך תחלה אל באר־שבע מקום האשל שלו לתת הודאה על נסו ושם שמע במיתת שרה ובא... ולפי"ז מה שאמר הכתוב וישב

אברהם בבאר־שבע יהי' ענינו כי בשובו מן העקידה שב אל באר־שבע ומשם הלך לקבור את שרה, אחר הקבורה מיד חזר לבאר־שבע, ונתיישב שם שנים והשלים הכתוב ענין באר־שבע כאחד."

ומפי' הרמב"ן כאן מובן למה הלך אברהם לבאר־שבע, מקום האשל, לתת הודאה על ניסו. אבל פירושם עדיין מחולקים, שלרש"י וישב אברהם בבאר־שבע זהו הודאתו של אברהם בבאר־שבע, בדרכו לביתו - בחברון הי' יושב.

משא"כ הרמב"ן מפרש שהפסוק וילכו.. וישב בבאר־שבע פירושו - שבדרכו לחברון - איפה ששרה היתה ומתה בשעת העקידה, נתעכב בחברון להודאה - ואחרי קבורת שרה (בפ' חיי שרה) חזר וישב אברהם בבאר־שבע, "ונתיישב שם שנים.

והביאור בפשטות, שהחילוק הוא בפירוש - ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים.

רש"י סובר שימים רבים הפירוש הוא רק כ"ו - מרובים מן הראשונים של חברון, וא"כ י"ב שנים הי' בחברון, ולפי"ז אין מקום לומר שפתאום חזר לישוב בקביעות - ישיבה ממש, בבאר שבע, שהרי בחברון הי' יושב. וזהו אריכות ביאור ל' רש"י כאן עם כל החשבון שדוקא בחברון הי' יושב.

משא"כ הרמב"ן ס"ל דימים רבים הוא כפשוטו, שעד זמן (ציווי) העקידה הי' יושב בארץ פלשתים, רק בשעת העקידה - ומיתת שרה, היו בחברון. לכן אחרי העקידה וקבורת שרה, חזר איפה שהי' יושב - באר־שבע.

אך עדיין צריך להבין: הב' א) למה הלך אברהם דוקא למקום האשל לתת הודאה ב) דאם לפירש"י הי' נתעכב בבאר־שבע להודאה, למה לא מביא זה בפירושו? וצ"ע.

רמב"ם

הערות ברמב"ם ספר המדע

הת' עקיבא גרשון וואגענער
משפיע דישיבת תו"ת באסטאן

ברמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"א "ואם מת ולא עבר הר"ז מתחייב בנפשו" ובה"ד שם "כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הר"ז מתחייב בנפשו" והכוונה לכ' בפשטות שהוא מחוייב (ונענש) על מיתתו (ולכ' יש בזה ע"ד הגדר דמאבד עצמו לדעת, וצ"ע בנוגע להדינים דמאבד עצמו לדעת).

ולכ' צ"ע אמאי מתחייב בנפשו ולא יהי' אלא גרמא בעלמא לכל היותר? ועי' רמב"ם פי"ג מהל' רוצח ושמירת נפש ה"ה בענין הדברים שאסרו חכמים משום סכנת נפשות, ושם לא כ' כ"א מכת מרדות, אבל יש לחלק, ועי' בב"ק נו. בתוד"ה אילימא במ"ש בענין כפתו לפני ארי ובמקום שסוף חמה לבא וכו' ע"ש ועצ"ע.

שם פ"ט "מי שנתן עיניו באשה כו' ימות ואל תבעל לו כו' ואפי' לדבר עמה כו' אין מורין לו כן וימות ולא יורו לו לדבר עמה מאחורי הגדר".

מדיוק הלשון משמע לכ' שהאיסור הוא רק בב"ד שאסורים להורות לו כן שלא יהיו בנות ישראל הפקר, אבל אין זה דין על האדם, ולכ' נ"מ להל' למעשה וכו' ובאתי להעיר.

בה"ל דעות פ"ה הכ"ג מונה העשרה דברים דצ"ל בעיר בכדי שיהי' ת"ח רשאי לדור שם "ואלו הם רופא ואומן ובה"מ ובה"כ ומים כו' וביהכ"נ ומלמד תשב"ר ולבלר וגבאי צדקה וב"ד מכים וחובשים", והוא מבריייתא דסנהדרין צ: תניא כל עיר שאין בה עשרה דברים האלו אין ת"ח רשאי לדור בה אבל שם הסדר "ב"ד.. וצדקה... ובהכ"נ... ובה"מ, רופא, ואומן, ולבלר, (וטבח), ומלמד", כו' ויל"ע בנוגע לשינוי הסדר.

והנה השינוי בהסדר שברמב"ם הוא שברמב"ם מקדים הצרכים הגשמיים, ולכ' י"ל שסדר הרמב"ם הוא בהתאם לתוכן פרק זו, שהתחלתה היות הגוף בריא ושלם בדרכי ה' כו' ולכן מקדים הצרכים הגשמיים, אלא עדצ"ע בנוגע לבלר.

ה"ל דעות פ"ה ה"ו "צניעות גדולה נוהגים תלמידי חכמים בעצמם" וכו' ולכ' צע"ק מה שחושב בתוכם הא ד"ולא יקנח בימין" דהרי מקור הך דין מברכות סב (ועי' בטור אר"ח ס"ג) ושם הובאו לזה ד' טעמים, ולכ' כולו לאו משום צניעות, אלא דבגמ' גופא הובא בסמיכות לזה מאמר ר' תנחום כל הצנוע בבה"כ, ועצ"ע.

שם פ"ז ה"ז וה"ח, יל"ע דמה שהביא לנטירה משל דבית או שור, ובגמ' יומא כג. הובא משל מקרדום בין לנקמה בין לנטירה? (ואואפ"ל דצריכא, דבנקמה קמ"ל שאף שנקם רק בדבר קטן עבר איסור ובנטירה קמ"ל שאף שנתן לו דבר גדול, אעפ"כ הואיל ונטר עבר איסור), וגם צלה"ב במה דבהמשל דנטירה מוסיף שאילה או שכירות, והוא ג"כ דלא כהגמ'?

עוד יש להעיר דמבואר לכ' מלשון הרמב"ם דגדר האיסור דנטירה הוא "שמא יבא לנקום", ורא' בביאור הגר"פ לסהמ"צ להרס"ג, מל"ת נג' נד' בהדיוק שכ' גבי נקמה חבירו וגבי נטירה א' מישראל, וע"ש שקר"ט אי נטירה כולל נקמה ואי שייך נקמה בלא נטירה ע"ש.

בה"ל ת"ת פ"א ה"ח "ואפי' בעל אשה ובנים" יל"ע מהו החידוש בזה (ועי' בכ"מ שהביא מקור להשאר ולא לזה)? ואולי י"ל דקאי אדלעיל מיני', ואפי' העני הוא בעל אשה ובנים (שמחוייב לפרנסם ע"פ דין וכו') וק"ל.

שם ה"י "עד יום מותר" משמע דיום מותו עצמה פטור (אם לא שהוא עד ועוד בכלל), ולכ' יש מקום להסביר זה הואיל וטעם הרמב"ם הוי כדי שלא ישכח ואז כבר לא ישכח, וק"ל.

פ"ב ה"ו בענין הגשר משמע לכ' דהוא משום סכנה, ועי' ב"ב כא. ברש"י ד"ה לא ממטינן שפי' משום דהשטן מקטרג בשעת הסכנה, ולכ'

צע"ג מאי קמ"ל הרי כבר כללא כ"ל להו [!?] סובר כנ"ל ולמה לי לאשמעינן הך?

שם פ"ד ה"ו וה"ז עמ"ש הכ"מ ובלח"מ אבל לכ' עצ"ע דה"ל לומר רק הך דה"ז ובמילא נשמע דיש בכלל מאתיים מנה? ואוא"ל החילוק דבה"ו מבואר כולם מצד התשובה דאז לא יקבל תשובה נכונה (וראה בחידושי תת"ס לשבת שם דלאחרי ששייב בטעות יביא ראי' וכו') משא"כ בה"ז דשם מדובר מצד דיני דרך ארץ ואופן שצריך לשאול (מצד השואל), דמצד ד"א שואל כשהן קורין בענין זה וכו' ועד"ז בשארא, ולכ' י"ל דיצא נ"מ למעשה לפ"ז אי עבר ושאל דבהנך דה"ו י"ל דצריך לחזור ולשאול (דחוששין ששייב לו בטעות) משא"כ בהנך דה"ז וכו"ל, וק"ל.

פ"ז ה"ב ילה"ב הגדר דנידוי בחלום, וגדר הנידוי בכלל דאפשר לחקור את הוא מציאות (דאז שייך גם ע"י חלום ואז יובן סברת קושיית הראב"ד בה"א) או שהוא דין והנהגה (וכדמשמע קצת מפ"ו ה"ג) ובאתי רק להעיר.

בה"ג בסופו, לכ' אי"מ כ"כ הל' "אסור לו למחול" דלכ' הרי פשטות משמעות הדין הוא ד"אין כבודו מחול" והיינו דאין בכחו למחול ולכן אף אם מחל אינו מחול, ויל"ע בזה.

בה"ל תשובה פ"ב ה"ה, מ"ש בכ"מ ביישוב דברי הראב"ד (שיש חילול ה' במה שמפרסם דדילמא יש אדם שלא ידע שעבר העבירה, ע"ש) לכ' צע"ק דמהו החילול ה' מכיון שמפרסם שעושה תשובה, שלכ' איפכא מסתברא? ולהעיר קצת ממ"ש התוס' ריש ב"מ (ג. בד"ה מה אם ירצה) דלא שייך אין אדם משים עצמו רשע בבא לעשות תשובה, ואכ"מ.

שם פ"ג ה"ט יל"ע אמאי קורא לשעטנז והקפת הראש קלות, וא"ת דקלות הם מצד שקל לקיימן (ולהעיר מרש"י בענין דם שנפשו של אדם קצה בה וראה ג"כ בלקר"ש ח"ט שיחה א' לפר' תצא ושי"נ), הרי לכ' מצד זה אדרבא דכשאינן מקיימה גרוע יותר? ואולי הכוונה כאן קלות שהן קלות בעיני הבריות, שמקילין בהן, וק"ל, ובאתי רק להעיר.*

* נראה בגליון דפ' מטות תשר"מ מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א בנוגע לפ"ז - ה"ט.

נגלה

בענין כדיקת ציצית

אליהו נתן הכהן סילבערבערג
תלמיד בישיבה

א. בטור או"ח ס"ח כתוב: ויכוין בהתעטפו כו', ויעיין הציצית קודם לכן שיהו שלמים שאם נתקלקל אחד מהם הוא ברכה לבטלה. ע"כ. וכן הוא בשו"ע המחבר (ס"ח ס"ט): קודם שיברך יעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים כדי שלא יברך לבטלה.

ועיין בב"ח שם שהביא מש"כ הרא"ש "דהחרד על דבר ה' יבדוק הציצית קודם עטיפה כדי שלא יברך ברכה לבטלה", דמשמע מדבריו דהוה רק חומרא בעלמא. וכן מוכח להדיא מדברי הרא"ש בתשובותיו (כלל ב' ס"ט) דהעולם לא נהגו לבדוק כו'. ובטעם הדבר הסביר (הב"ח שם), דסמכינן אחזקה דכשרים הם. וממשיך שם, דלענ"ד אין סומכין על חזקה שכזו (דדוקא היכא דאיכא חזקה מצד טבע העולם כו' ואכ"מ), ולכן אין הבדיקה בגדר מידת חסידות ומחוייב מדינא כו'. "ומה שלא אמר דעובר בעשה על גדילים תעשה לך היינו משום דבשבת דאינו יכול להטיל בו ציצית אינו עובר בעשה כדכתב במדרכי וכמ"ש לקמן בס' י"ג, ותו דבטלית שאולה פטור מציצית ומברכים עליו כשיש בה ציצית כדלקמן בס' י"ד". עכת"ד.

והנה מש"כ הטעם דלא הוזכר האיסור עשה של גדילים תעשה גו', לכא' צ"ע, דאע"פ דישנם אופנים דאין מחוייבים בציצית ומ"מ מברכים (וכמו שהביא משבת, ומהלואה), מ"מ הלא ישנם אופנים שמחוייבין בציצית ואין מברכים וכמו כשא' מברך לכולם, והלובש הרבה בגדים כו'. וכמו שאכן כתב הט"ז (ס"ק ח) דמדברי הטור והשו"ע שהטעם הוא משום ברכה לבטלה א"כ מי שיש לו הרבה בגדים של ד' כנפות זה ע"ז, א"צ לבדוק רק א' מהם. (ועייג"כ בשו"ע אדה"ז (סי"ד), דמי שלבש הרבה בגדים כו' צריך לבדוק הציצית של כאו"א שמא נפסק כו' ונמצא לובש ד' כנפות בלא ציצית).

(ועיין בס' לקח טוב (כלל ט"ו סי' י"ב) שרצה להוכיח מדין זה דמיעוט האיכות מכריע את רוב הכמות, דהא אע"פ שהאיסור באמירת ברכה

לבטלה חמור יותר מהאיסור דלבישת ד' כנפות בלא ציצית, מ"מ הרי האיסור דלבישת ד' כנפות כו' עובר עליה בכל רגע משא"כ הברכה לבטלה הוא רק פ"א בעת לבישתו.

ברם, זה יתאים עם מש"כ הרא"ש (שהובא בתחילת דברי הב"ת), דבעצם אין כאן חשש דסמכין אחזקה, רק משום חומר האיסור דברכה לבטלה יש לבדוק, דמדבריו מובן דחומר האיסור דברכה לבטלה חמור מהאיסור דלבישת ד' כנפות בלי ציצית, אע"פ דלבישת הד' כנפות כו' עובר בכל רגע כו' וכנ"ל. אבל לשיטת הב"ח בפשטות אין לומר כדברי הלקח טוב שם, דהא להב"ח זה שלא כתב בש"ע שצריך לבדוק משום איסור גדילים תעשה לך גו', הוה רק משום שישנם אופנים שצריכים לבדוק מצד הברכה, ולא משום האיסור דגדילים תעשה, וכנ"ל בדבריו. ועדיין קשה כנ"ל דלכאור' הי' צריך להזכיר ג"כ האיסור דגדילים תעשה לך, וכנ"ל דישנם אופנים ששייך רק איסור זה ולא האיסור דאמירת ברכה לבטלה).

ואבקש מקוראי הגליון להאיר עיני בזה.

ב. והנה בש"ע אדה"ז (סי"ג) כתוב: בכל יום ויום קודם שיברך צריך שיעיין בחוטי הציצית אם הם כשרים... ואע"פ שבדק הציצית אתמול צריך לתזור ולבדקם למחר ואין אומרים העמידן על חזקתן שהם עכשיו כמו תמול שלשום, משום דאם לא יבדקם בשעת הברכה לא יבדקם לעולם, ובודאי א"א להעמידן לעולם בחזקת כשרות, כיון שדרכם לפסוק ע"י דריסת הרגלים או או מתמת סיבות אחרות לכן תקנו חכמים שיבדוק כל יום ויום. אבל באותו היום שכבר בדקו פ"א, שוב אי"צ לבדקן... שמעמידן אותן על חזקתן שהרי היו שלמים באותו היום, ע"כ.

[ול"העיר מגודל הדיוק (אפי') בסדר הענינים בלשונו הזהב דאדה"ז בש"ע שלו, דהא בש"ע המחבר כתב תחילה (בס"ח) יכוין בהתעטפו שצונו הקב"ה... ולאח"כ (בס"ט) קודם שיברך יעיין בחוטי הציצית כו'. משא"כ בש"ע אדה"ז כתב תחילה (בסי"ג) בכל יום ויום קודם שיברך כו', ורק לאח"כ (בסי"ז) כשיתעטף בציצית יכוין כו'.

ובטעם השינוי י"ל, דהא במחבר מדגיש דהטעם להבדיקה הוא משום אמירת ברכה לבטלה כו', ולכן כתב תחילה דיני העיטוף כו' ולאח"כ דיני הברכה. משא"כ בש"ע אדה"ז דינו מזכיר שצורך הבדיקה הוא משום הברכה לבטלה - אלא משום לבישת ד' כנפות בלי ציצית - לכן מקומו קודם העיטוף ודיניה. (וזש"כ "בכל יום ויום קודם שיברך

כו', דמשמע לכאו' שזהו דין בהברכה, אינו, דהא בפירוש ביאר לקמן בהסעיף דהתקנה הי' לבדוק קודם הברכה (דאל"כ לא יבדוק לעולם כו'), אבל סיבת הבדיקה הוא דין בהעיטוף, ופשוט).

(והא דהטור כתב תחילה הדין דכונה בעת העיטוף, ולאח"כ דין הבדיקה, וכתב שהוא משום ברכה לבטלה כו', עיין במשבצות זהב (על הט"ז כאן), דדוקא להמחבר משמע דהטעם הוא רק משום ברכה לבטלה, משא"כ לדברי הטור. ועיי"ש).

ומקורו בפשטות הוא (וכפי שמצויין על הגליון), דברי המג"א סי"ג סק"ה: דאם לא יבדקו בשעת הברכה לא יבדקו לעולם, ובודאי א"א לעולם לאוקמי' אחזקתיה כיון דעשוי ליפסק, אבל הכא...

אבל עיין במג"א בס"ח (סק"ח) מה שכתב בטעם החיוב לבדיקת ציצית, דתחלה כתב כסברת הב"ח דלעיל (שאין החזקה בטבע כו'), אבל דוחה סברא זו. ולאח"ז כתב שהטעם הוא משום שכל חזקה דאפשר לבררו אינו חזקה כו', וכתב דלפי"ז כשאין לו זמן לבדוק (כמו שבא לביהכ"נ מאוחר וצריך להתפלל עם הצבור, וכדו'), א"צ לבדוק, דהא סמכינן אחזקה כשא"א לבררו. וכתב טעם אחר: משום דאינו חזקה מעליא דהא עשויין ליפסק בכל שעה כו'.

וצ"ב: א) ממש"כ שאינו חזקה דהא עשויין ליפסק כו', לכאו' משמע דלא כמש"כ (בסי"ג) דבאמת ישנו חזקה רק שאם לא יבדקו לעולם כו'. ב) זש"כ דאם אין לו זמן (כמו שבא לביהכ"נ וכדו'), דא"צ לבדוק, הוה רק לפי הסברא דאינו חזקה משום שאפשר לברר וכנ"ל. אבל אדה"ז בשלחנו כתב (סט"ו) שמי שנשתהה לבוא לביהכ"נ כו' רשאי ללבוש הטלית בלא בדיקת ציצית שמעמידין אותן על חזקתן כו', והא אדה"ז לא הזכיר הטעם דמשום שאפשר לברר, רק הטעם דעשויין ליפסק כו' וכנ"ל, וא"כ מה סברא יש בזה דמעמידין אותן על חזקתן.

וי"ף דאדה"ז והמג"א מחולקים בביאור התק"ח דיבדוק בכל יום, דלפי המג"א זה שהתקינו שיבדוק בכ"י (דא"א להעמידו על חזקתו לעולם כו' דעשויין ליפסק), פירושו, דכמו שא"א להעמידו לעולם כו' דעשויין ליפסק כמ"כ א"א לסמוך על החזקה מיום ליום דהא עשויין ליפסק ולכן צריך לבדוק. (וזה דביום אחד א"צ לבדוק פעם שנית, הוא משום דבזמן קצר כזה לא תיקנו חכמים לחשוש לפסיקת הציצית כמו בזמן רב. - משא"כ מיום ליום התקינו לחוש לפסיקת הציצית כמו בזמן רב).

משא"כ אדה"ז סב"ל דזה שתיקנו חכמים לבדוק בכ"י, אין הפי' דאמרו שהחשש דפסיקת הציצית הוא בכ"י כמו בזמן רב, אלא שתיקנו משום דאל"כ לא יבדוק לעולם, וזוהו אין לומר חזקה כו'. אבל מיום ליום בעצם הוי חזקה.

ולפי"ז מובן למה לאדה"ז כשאין לו זמן (כמו כשבא לביהכ"נ מאוחר וכדו'), אפשר להעמידו על חזקתו, דהא בעצם ישנו חזקה (ואפי' לאחר תק"ח). משא"כ לדעת המג"א דתק"ח הי' דאין כאן חזקה משום שדרכן להיפסק אין לומר הכי, ולכן כתב דזה שהנשתהא לבוא לביהכ"נ אי"צ לבדוק הוא רק לפי הטעם דחזקה שאפשר לברר כו' וכנ"ל.

[ובנוגע להטעם שאדה"ז לא הזכיר הטעם דאמירת ברכה לבטלה כו', וסב"ל בפשטות דחייב הבדיקה הוי משום איסור לבישת ד' כנפות בלי ציצית. כבר כתבתי פעם בהתערות (ע"ד הדרש), דסב"ל דריבוי הכמות מכריע האיכות, ולכן ריבוי האיסורים דלבישת ד' כנפות כו', מכריעים האיסור חמור דברכה לבטלה. ואזיל לשיטתי' בטעם לבישת ציצית קודם לתפילין דתדיר קודם, אע"פ שמקשים (עי' שאג"א) מדין תדיר ומקודש כו'. ועיינן בלקח טוב בכלל הנ"ל ואכ"מ].

ועדיין צ"ע בכל הנ"ל.

re

ברכת שהחיינו על המצוות

הרב נטע שלמה וילהלם
ירושלים

ביו"ט שני של גלויות מברכין ג"כ זמן שאם אתמול הי' חול הזמן של אתמול אינו פוטרו והנה יש מצוות שתיקנו לברך עליהם ברכת שהחיינו כמו לולב וסוכה כמ"ש בגמ' סוכה מו. כמו שתוס' מסביר דמצוה שיש עלי' שמחה תקנו שהחיינו ובלשון שר"ע שמצוה הבאה מזמן לזמן יש לאדם שמחה כיון שאינה תדירה (ולפי"ז אפשר להסביר הטעם שאין מברכין שהחיינו על מצות תפילין כיון שהיא תדירה ויש להוסיף אפילו בזמן שמניח פעם ראשונה התפילין ג"כ אינו מברך שהחיינו כיון שהמצוה

מצד עצמה היא תדירה ואם מצד שהוא נכנס למצוות א"כ יברך שהחיינו על חיוב כל המצוות שבא לידו חיוב ולא מצינו שנער שנועשה בר מצה יברך שהחיינו על חיובו במצוות וכן גר שנתגיייר) וזה שמברכין זמן בקידוש היום מוסב גם על הקידוש וגם על הסוכה ולכן מברכין זמן בסוף.

והנה לפי מנהג חב"ד שבלייל שני של חג מברכין זמן מיד אחר הקידוש ואח"ז מברכין לישיב בסוכה וצ"ל ההבדל אם מברכין שהחיינו מצד ספיקא דיומא צריך לפטור גם הסוכה ומה טעם השינוי בזה וכן צ"ל מדוע אין מברכין שהחיינו ביום-טוב שני של גלויות על הלולב.

ואפשר לומר הטעם בזה בפשטות דהנה בגמ' איתא העושה לולב לעצמו אומר ברוך שהחיינו ופרש"י העושה לולב בערב יר"ט וכן העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו כו' זה בערב יר"ט רק במסקנת הגמ' אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דקאמר להו לכולהו אכסא דקידושא.

ולפ"ז מובן דאפילו אם אתמול הי' חול ג"כ יצא בברכת שהחיינו על הסוכה וא"כ ברכת שהחיינו מוסב רק על קידוש היום ולכן בלייל ב' מקדימים ברכת הזמן לברכת לישיב בסוכה ומאותו הטעם אין מברכין שהחיינו על הלולב ביום ב' שאפילו בערב יר"ט אפשר לברך שהחיינו על הלולב.

ולפ"ז צ"ע מה יהי' הדין אם הוא לוקח ביום ב' או שאר ימים ד' מינים חדשים האם יברך ע"ז שהחיינו וכעין שאלה זו שאלו אם אחד בירך ביום א' שהחיינו על הלולב וביום ב' וכו' בא לברך על הלולב של הרבי האם שייך לברך ע"ז עוה"פ שהחיינו.

ויש להקדים ביאור כללי בענין המצוות דיש מצוות שעיקרן הוא מעשה המצוה היינו עשיית האדם המצוה, אבל עצם החפצא של המצוה עצמה אין בה שום קדושה ע"ד מכשירי מצוה כמו הסכין של המילה שאפילו בעת קיום מצות מילה העיקר הוא מעשה המצוה אבל בהסכין עצמו אין שום קדושה רק האדם הנמול הוא באמת נהי' חפצא של מצוה כמבואר עה"פ למנצח על השמינית וגו'.

וכמו במצוות תקיעת שופר העיקר הוא מעשה התקיעה ואפילו גזל שופר י"ח ויש מצוות שלא רק מעשה המצוה הוא המצווה אלא שיש ג"כ בהחפצא של המצוה איזו קדושה כמו הסוכה שהוא מקבל קדושת

החג וכן הד' מינים אמרינן מגו דאתקצאי בין השמשות אתקצאי לכולהו יומי.

וּלְפִי־זֶה יש לבאר ההבדל למה בשופר נוהגין שמברכין על השופר ביום ב' משא"כ על הלולב. דבשופר מה שבירך אתמול הי' על זמן חיובו של מצות שופר שאינו תלוי כלל בחפצא של השופר עצמו ואם מברכים זמן על קידוש היום ג"כ מברכין זמן על חיוב תקיעה שזהו חיוב חדש שאין לו שייכות לאתמול משא"כ על הסוכה או על הלולב כבר בירך על החפצא של המצוה עצמה וי"ח בזה אפילו בתול.

אב"ל לאידך גיסא אפשר גם לומר שאפילו לוקח ד' מינים חדשים כנ"ל אינו מברך שהחיינו כיון שיש כאן ג"כ ענין של זמן המצוה שזה נמשך כל השבעת ימים וזה לכאורה העיקר בהמצוה וע"ז כבר יצא בברכת שהחיינו שבירך אתמול ואין מקום לברך עכשיו על הטפל לבד היינו חפצא של המצוה שהחיינו ולכאורה ביום ב' של יו"ט שני הי' מקום לברך שהחיינו על ד' מינים חדשים כיון יש כאן ב' דברים חדשים ג"כ ד' מינים חדשים וגם זמן חדש, מצד ספיקא דיומא.

רע

בענין אם הוא נמשך אחר הקהל, כשמתפללים ערבית

הרב זלמן מנחם מענדל פייגנסאהן
תושב השכונה

בג"ליון ו (תקסב) כתב הת' מ.צ. שיחי, על מה שכתבתי לחלק בין דין הנחת תפילין אחר שהקהל התפלל ערבית (בסימן ל, סעי' ה) ששם מדובר שרוב הקהל התפלל ערבית, ולכן הוא נמשך אחריהם. משא"כ בסימן רס"ג סעי' כ"ג שמותר לו להתפלל מנחה של תול אע"פ שהקהל התפלל ערבית של שבת, כי מדובר שרק בהכ"נ אחד קיבל עליהם את השבת, ולכן אינו נמשך אחריהם.

וכתב הנ"ל שלא הבאתי סיום הסעי' י"ט שם וז"ל (ויחיד שלא היה בבהכ"נ שקבלו בה שבת אע"פ שהוא רגיל להתפלל תמיד באותו בהכ"נ אם רוב העיר לא קיבלו עדיין שבת אפשר להתירו

במלאכה) ע"כ. וכתב הנ"ל דמשם אנו רואים דטעם דאפשר להתירו במלאכה הוא משום שלא היה בבהכ"נ בשעה שקיבלו, אבל אם היה בבהכ"נ בשעה שקבלו אפי' הוא לא קיבל כבסעיף כ"ג הי' נמשך אחריהם, ואעפ"כ כתב בסעי' כ"ג דיכול להתפלל מנחה, והיינו משום מה שכתב בסי' ל' ס"ה משום עצמו אינו עושה ב' קולות הסותרות זא"ז, עכ"ל.

והנה לפי דבריו נמצא דבר תמות, שאע"פ שהוא נמשך אחר הקהל בנוגע לאיסור מלאכה, מ"מ מותר לו להתפלל מנחה של חול, כי אם חל עליו שבת, איך מותר להתפלל תפלה של חול, והא מבואר בסימן ק"ח סעי' י"ד וז"ל: טעה ולא התפלל מנחה בע"ש מתפלל ערבית שנים של שבת הראשונה לשם ערבית והשניה לתשלומין. ואם התפלל השניה של חול לא יצא ידי תשלומין שאין תפלה בשבת בלי הזכרת שבת עיי"ש:

ובעצם דיוקו מסעי' י"ט הנ"ל אולי י"ל, כי הנה יש בה שני אופנים, (כמבואר בסעיפים יז, יח, יט, כ.) אופן א. שיש רק ביהכנ"ס אחד בעיר, אז הדין שהולכים אחר רוב הקהל, ואופן ב. שיש בה הרבה בתי כנסיות בעיר, אז אין הקהל המתפללין באחד מהם נמשכים אחר המתפללים אחרים אע"פ שהמה המיעוט נגד האחרים.

ועי' בא הדין, שאם הוא רגיל תמיד באותו בהכ"נ שקבלו בה שבת, והוא נמצא שם בשעה שמקבלים שבת, אז אע"פ שהוא עדיין לא קבל, נמשך הוא אחריהם. משא"כ בסעי' כ"ג הנ"ל מדובר שנמצא בבהכ"נ שאינו רגיל בה תמיד. ולכן אינו נמשך אחריהם.

ומה שכתב הת' הנ"ל, על מה שכתבתי שאינו מסתברא לומר שאדה"ז סובר שרק לחומרא חשבינן קבלת לילה שלאחריו, אבל לא לקולא, כי לא מצינו שמחלק בין קולא לחומרא, וכתב הנ"ל שיש לעיין במה שכתב אדה"ז בסי' רס"ז ס"ג וז"ל: כשם שאמרו לענין תפלה כך אמרו לענין קידוש היום שיכול לקדש ולאכול מפלג המנחה ולמעלה כו'. ובאכילה זו שמבע"י יוצא י"ח סעודה א' מג' סעודות שחייב לאכול בשבת, ויש מחמירים כו' שיאכל כזית לפחות אחר צאת הכוכבים כו'. לפיכך צריך לאכלן בעיצומה של יום ולא בתוספתו וטוב לחוש לדבריהם, עכ"ל.

והנה הוא מותיב לה והוא מפרק לה. כי בסעיף הנ"ל עצמו אומר הטעם וז"ל: דכיון שג' סעודות אלו למדום חכמים ממה שנאמר ג' פעמים היום אצל אכילת המן בשבת לפיכך צריך לאכלן בעיצומה של

יום ולא בתוספתו, ע"כ. ואדרבא מוכח מסעיף זה שלולא הטעם הנ"ל הי' יוצא סעודת שבת לכל הדיעות. אפילו כשאכלו מבע"י, מכיון שזה נחשב ללילה בין לחומרא בין לקולא.

ומה שכתב הנ"ל וגם יש לעיין בסי' רצ"ג ס"ב וד"ל: מי שהי' אנוס שא"א לו להבדיל על הכוס בלילה כו', יכול להתפלל ערבית ולהבדיל על הכוס בביתו מבע"י ובלבד שיהא מפלג המנחה ולמעלה ולא יברך על הנר מבע"י כו', ובעשיית מלאכה אסור עד צאת הכוכבים רצופים אע"פ שהבדיל, וכן ק"ש צריך לחזור ולקרות בצ"ה. הרי אנו רואים דאע"פ שהתפלל ערבית לא חשבינן זה ליום מחרתו להתירו במלאכה, ולהיות יוצא י"ח ק"ש שהם דאורייתא.

והנה יש לעיין אם הדין של קבלת לילה מבע"י, הוא מדרבנן, או מן התורה, אם נאמר שזה מדרבנן, אז מובן, שאין כח ביד ב"ד לעקור דבר מן התורה, אלא בשב ואל תעשה, ולכן בתפילין יש להם כח לאסור להניח תפילין, אם קבלו לילה מבע"י, משא"כ בשבת אינם יכולים ד"ו להתיר מלאכה מבע"י. וגם לא לעקור מצות ק"ש של ערבית. וצריך עיון.

שונות

ד"ה אנכי מגן לך - תרע"ח

הת' א. בוסתנאי
תות"ל 770

בנוגע להמאמר אנכי מגן לך שחולק ד"ע, יש להעיר שהתחלתו זו (וכן נקרא בפי כולם) היא ענין שצריך לימוד בפ"ע. דהיינו שמלבד הביאור וכו' בכל המאמר - ישנו לכל-לראש הענין של אנכי מגן לך בפשטות.

ויש לבאר זה שהמאמר נאמר בתרע"ח דוקא, ששנה זו היתה השנה שבה נעזבה ליובאוויטש מיושבי' החסידים (בשלהי מנ"א), ואז החל

עיקר הנדודים של הישיבה ממקום למקום וכו' כמסופר בפרטיות במק"א.

ול'הוסיף, שע"פ הידוע שב"ז חשון עזב כ"ק אדנ"ע את ליובאוויטש בעת"ו, הרי תאריך זה יכול להיות (בא' הקביעיות) בא' מימי השבוע המתברכים משבת פ' לך, שבו נאמר כעבור שנתיים (בתרע"ח) המאמר דידן.

כמו"כ יש לציין, שמאמר המיוסד על מאמר זה ובד"ה זה, נאמר ע"י כ"ק אדמ"ר מהוריי"צ נ"ע בשנת תרצ"ט, שנת פרוץ מלחמת העולם השני' וכו' (לא תקום פעמיים צרה).

ול'העיר שגם תוכן חלק מהמאמר הוא בנוגע לענין הצירוף שע"י מס"נ בגוף דוקא, וכן ע"י עבודת הנסיונות בכלל והרי גם עתה, באותה התוועדות שהודיע כ"ק אדמ"ר שליט"א על חלוקת המאמר, דיבר גם על כך שמצב העולם עתה הוא כמו "מבול" כו' [שלשון זה נאמר (לאחרונה) גם בנוגע להמוזכר לעיל בדבר שנת תרצ"ט כו'].

ואחרי כ"ז מובן שיש לסיים ביה"ר שיקויים אנכי מגן לך בפשטות בכל הענינים.

מחזור השמיני - מאה השמינית

בנוגע להמדובר בש"פ לך לך ע"ד העילוי דמחזור השמיני - שומר ההיקף, יש להעיר שבשנה זו שנת הנ"א, נכנסנו לחצי השני של המאה השמינית (של האלף השני). והרי בחצי השני מודגש יותר שעברו כ"800 שנה", משא"כ בחצי הראשון שהלשון (דעמא דבר) הוא "למעלה מ"700 שנה" וכ"ר.ב.

צילום כחכי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע

הרב שלום יעקב חזן
שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א
רסיפה - ברזיל

בהמשך להערתי בקובץ הערות הת' ואנ"ש - מאריסטאן (גליון כז)
אודות צילום כתי"ק מאמרי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, שחלקתים לב'
שלבים: תרפ"ט-צ, תש"ט.

הנה לאחר העיון שוב נראה שצילומם הי' בכמה זמנים (בנוסף על
הנ"ל).

ולדוגמא סה"מ עת"ר כנראה צילמו בפ"ע:

המפתח ענינים של כ"ק אדמו"ר שליט"א הוא רק על המשך ר"ה עת"ר
ולא על שאר המאמרים שבספר נח, ואולי יש לומר שבעת שערך
את המפתח ענינים לא הי' תח"י גוכ"ק סה"מ עת"ר רק ההמשך ר"ה
שהי' מפורסם בקופיר (ולכן גם לא נכלל במפתח הענינים - סיום ההמשך
דר"ה שנדפס בהוספות לסה"מ עת"ר, כי לא הי' נמצא בקופיר).

ויש לומר שסה"מ עת"ר לקח כ"ק אדמו"ר מהורי"צ נ"ע עמו בנסיעתו
לארה"ק וארה"ב שנת תרפ"ט-צ, ולראי' ע"ז ד"ה תני כו' אל יפטר תרפ"ט
שאמר בארה"ק מיוסד על ד"ה חסידים ואנשי מעשה דהמשך ר"ה עת"ר!

ואולי יש לומר שכ"ק אד"ש צילמו בשנת תרצ"א, כנראה שבעת שכ"ק
אדמו"ר מהורי"צ נ"ע נסע למקום הנופש מארינבאד בקיץ תרצ"א
הפקיד את הכתבים שוב אצל כ"ק אד"ש, ואז צילם את סה"מ עת"ר,
ועפ"ז יובן מה שחסר בצילומים שלו ד"ה על כן יאמרו המושלים עת"ר
כי כנראה לקחו עמו כ"ק אדמו"ר מהורי"צ בנסיעתו זו, ועליו ביסס
את ד"ה בואו חשבון תרצ"א שאמרו בתחילת הנסיעה בווארשא.

אך אי אפשר לאחר את צילומו לשנת תש"ט, כי באג"ק דשנת תש"ה
מציין כמ"פ למאמרי עת"ר שאינם מההמשך ר"ה.

ועפ"ז יש לשער שאת מפתח הענינים ערך בשנת תרפ"ט-צ. ועדיין צריך
ביורור בכ"ז.

בן צריך לברר מתי צולם הביכל דתרט"ב, כי ד"ה הראני תר"צ מיוסד על ד"ה לך תרט"ב (כמפורש ביומן מתקופה זו) שמזה נראה שלקח עמו מאמרי תרט"ב בנסיעתו לארה"ב, אך מאמר זה ישנו בצילומים, ולאידך חסר בצילומים ההמשך שבועות (וגם לא נכלל במפתח הענינים), שמזה נראה שצילמו בתקופה אחרת. אולי גם בתרצ"א?

בהערתי שם כתבתי שהמאמרים שחסרים בצילומים הוא בגלל שכ"ק אדמ"ר מהוריי"צ לקחם עמו בנסיעתו לארה"ב, וראה שם ההוכחה ע"ז, (בדוגמת ד"ה אנכי מגן תרע"ח שנדפס ז"ע, שד"ה השקיפה תרפ"ט המאמר הראשון שאמר בארה"ב מיוסד עליו).

שוב יש להוכיח זה מד"ה ומעין מבית ה' תר"צ שכנראה מיוסד הוא על ד"ה דבר וגו' קדושים תרנ"ד שחסר בצילומים.

בהערתי שם כתבתי שאת הביכל עטר"ת כנראה לקח עמו בנסיעתו, והוכחתי זה מד"ה אתה הראת וד"ה גדול יהי' תרפ"ט שמיוסדים על ד"ה חייב אינש עטר"ת, והערני בזה הרח"ת א.ל. שי' רסקין שזה אינו ראי' כי כמפורש ביומן מתקופה זו מאמרים אלו מיוסדים אל ד"ה חביבין ישראל תרפ"ט שאמר כמה שבועות לפני נסיעתו, (וד"ה חביבין ישראל אכן מיוסד על ד"ה חייב אינש עטר"ת).

אך שוב יש להוכיח זה מד"ה שימני כחותם תר"צ שכנראה מיוסד הוא על ד"ה אנכי (פסח) עטר"ת וד"ה רבי כו' איזהו דרך תר"צ שכנראה (ממפתח הענינים) מיוסד הוא על ד"ה ואיש כי ימרט עטר"ת. ד"ה כי נר מצוה תרפ"ט כנראה מיוסד הוא על ד"ה ראה עטר"ת. ד"ה בסכות תשבו תר"צ מיוסד הוא על ד"ה אם בחקתי עטר"ת.

בפתח דבר לסה"מ תרכ"ו (שבט תשי"א) כותב כ"ק אדמ"ר שליט"א בהערה 2: כן מצאתי כמה פעמים [שהמאמרים בתחלת השנה באו בביכל דהשנה שלפני] ומהם במאמר ר"ה-שמח"ת דשנות תרע"ח ותרע"ט

- שצרפם כ"ק אדמור"ר (מהורש"ב) נ"ע למאמרי שנה שלפני'.

ויש להעיר מה שתפס לדוגמא השנים תרע"ח תרע"ט ולא תר"פ אף שגם מאמרי תשרי דשנה זו צורפו לסה"מ עטר"ת. ומזה תוספת רא'י' שסה"מ עטר"ת ופר"ת צילמם רק בתקופת תש"ט-י"א.

ד"ה ויקח קרת - תרנ"ז

אודות המאמר וידעת מאסקווא - תרנ"ז כתוב בסה"ש תש"ה ע' 19 וז"ל (בתרגום חפשי): המאמר וידעת תרנ"ז נלקח מהמאמר ויקח קרת תרנ"ו, באמצע המאמר מתחיל פסקא: ולהבין הענין כתיב וידעת היום וכו', בעת שהוד כ"ק אאמור"ר הרה"ק צווני להעתיק את המאמר וידעת רנ"ז נתן לי את המאמר ויקח קרת הנ"ל להעתיק משם, אלא שיש ענינים שלא נעתקו במאמר וידעת. ע"כ.

כ"ז גם מוכח א) מסגנון הרצאת השאלות בתחלת המאמר וידעת מאסקווא, ב) מה שכמעט לא מצינו במאמר ציונים למאמרים אחרים, כרגיל במאמרי כ"ק הרש"ב נ"ע, שכנראה הושמטו ע"י כ"ק אדמור"ר מהורי"צ נ"ע עפ"י הוראת כ"ק אביו.

אך יש להעיר מה שד"ה ויקח קרת לא נזכר ברשימת מאמרי תרנ"ו שנערך ע"י כ"ק אד"ש?

המאמר ויקח קרת הנ"ל, מצאתיו לע"ע נזכר במאמרי הרש"ב פעם א' בסה"מ תרס"ח ע' קמט "בד"ה ויקח קרת בס' קטן", ומתוכן הענין שם נראה שהוא הוא המאמר דתרנ"ו הנ"ל ועיי"ש.

כבר כתבתי במ"א שבנוסף על מאמרי כ"ק הרש"ב נ"ע שבביכלאך שעל סדר השנים (תרמ"ג-תר"פ) ישנו עוד ביכל המכונה "בוך (ספר) פערטיל קטן", הכולל מאמרים מפוזרים משנות תרמ"ה-תרנ"ו, שלא פורסמו כלל, כולל בהעתקות, ובוך זה עדיין לא הגיע לספריית ליובאוויטש, וכנראה גם לא הי' תח"י בעת שכ"ק אדמור"ר שליט"א ערך את מפתח מאמרי כ"ק הרש"ב נ"ע, וביניהם מאמר ויקח קרת "בס' קטן" - הנ"ל.

ל"ב שיניים (גליון)

הרב מיכאל אהרן זעליגזאן
ר"מ במתיבתא

בקשר למ"ש בגליון ז (תקסג) בקשר לל"ב שיניים אצל אדם הישראלי, יש להעיר ממ"ש במדרש תלפיות (אות א, ענף אברים) ד"ה כתבו חכמי הניתוח (ז,ב): כי ל"ב נתיבות נמשכים מהמוח אל הגוף לרמוז אל לב נתיבות שבחכמה... ומציין: "ספר לוחות הברית ז"ל דף עב ע"א עיין שם באורך נפלאות השם".

וממשיך שם: "אמר המאסף קבלתי שדוקא לישראל יש ל"ב שיניים בין השיניים... אבל לאומות העולם יש ל"ג... (ומאריך שם ליישב היאך שענין זה אינו בסתירה להב' טעמים דלקמן ע"פ מ"ש בקשר למה שנתן הקב"ה ההבדל בין ישראל לאומות העולם במילה ולא באבר אחר מטעם שלא יאמרו ב' רשויות ח"ו ומי שברא לאלו לא ברא לאלו וטעם השני מפני הגרים דכשיבואו תחת כנפיו יתברך לא יהי נשאר כצורת האומה אשר ממנה בא דהיינו היותו בעין אחד או זרוע אחד וכדומה יהי' לו לבושת וכלימה...) ומסיים: דמוכרח לומר דרשות אחד ברא לכולם לישראל בל"ב שיניים ולאווה"ע ל"ג שיניים הטעם ידוע לפני".

ע

הערוך על "רשימת דפוס סדור תורה אור"

הרב שמואל פסח באגאמילסקי
מייפלואוד, נוא דזוירזי
מחבר קובץ שאלות פירושים וביאורים

א. בסי' תורה אור הוצאת קה"ת שנת תשמ"ז נדפס בסופו (ע' שפז) "רשימת דפוס סדור תורה אור", מאת הרב שלום דובער לוין.

בנוגע לדפוס הראשון, וילנא תרמ"ז, מעתיק לשון שער הראשון, וז"ל "סדר תפלה עם תורה אור ועם שערי תפלה עפ"י נוסח האר"י ז"ל.

ווילנא בדפוס והוצאות האלמנה והאחים ראם שנת תרמ"ז לפ"ק.

ושער השני העתיק בזה הלשון: "סדור תורה אור ושערי תפלה... אשר הפליא... מר"ה שניאור זלמן מלאדי... כאשר נדפס בחיי אדמ"ר הרב המחבר ז"ל בק"ק שקלאוו וקאפוסט... ועם תוספות תורה אור מראה מקומות לכל פסוקי תנ"ך... ועוד לו חלק שני הכולל כל הענינים שלא הי' בסדורים הראשונים שנדפסו בשקלאוו וקאפוסט ואח"כ נתפשט המנהג להכניסם בסדורים... עם שערי תפלה... מקורם בתלמוד... גם שרשי טעמי ושינויי המנהגים... ועם דרך החיים ונתיב החיים... כל אלה... מר"ה אברהם לאוואוט שליט"א מר"ץ דק"ק ניקאלאייעב.."

ובשוה"ג הערה 2 כותב: "בטופס שלפנינו חסר בתחלתו ובסופו, ונרשם ע"פ הוצאה שני', שנדפסה, ברובה, מאמהות הוצאה הראשונה."

ב. הנה עוד טרם שראיתי השערים של סי' תר"א שנת תרמ"ז, הי' פלא גדול אצלי, הנחתו ששער הסדור דתרמ"ז הוא כפי השער של הסדור דתרמ"ט.

דע"ל שער הסדור דשנת תרמ"ט כתוב, "...כאשר נדפס בחיי אדמ"ר... בק"ק שקלאוו וקאפוסט... שלא הי' בסדורים הראשונים שנדפסו בשקלאוו וקאפוסט...".

אמנם כשהרב לאוואוט הדפיס הסדור בשנת תרמ"ז לא הי' לו אז סדור הראשון שנדפס בשקלאוו.

וכפי שכתב בהקדמתו לההוספות לשערי תפלה שבסי' דשנת תרמ"ט, וז"ל: "הנה מאז הוצאתי לאור בעז"ה את הסדור (היינו בשנת תרמ"ז) מוגה בתכלית והשערי תפלה להסדור. נשאלתי מכמה אנשים עוד באורים על כמה ענינים וברורי הספקות לפי דעתם. ויגעימי ומצאתי בעז"ה להשיב לשואלי דבר... גם השגתי עוד סדורים ישנים ובפרט את הסדור הראשון שנדפס בשקלאוו בשנת תקס"ג..."

וכנראה שבעריכת רשימת דפוס סדור תורה אור, אשתמט מהרב שד"ב לויין כל הנ"ל, אף שבאגרות קודש של כ"ק אדמ"ר מוהרש"ב נ"ע ח"א ע' יט, על מה שכתב כ"ק אדמ"ר נ"ע להרב לאוואוט, "את הסידור דפוס הראשון לא השגתי", העיר הרב לויין: "בהקדמה להוספות לשע"ת תרמ"ט: "השגתי עוד סדורים ישנים ובפרט את הסדור הראשון שנדפס בשקלאוו בשנת תקס"ג". (אגרת כ"ק אדמ"ר נ"ע עם הערות של הרב

לוי, נדפס בסי' תר"א תשמ"ז ע' 482 ואילך).

ד. בקיץ העבר כשזכיתי לבקר באה"ק, בקרתי במוסד הרב קוק, אשר נמצא שם טופס של סדור תר"א תרמ"ז, והנני להעתיק ל' השערים:

שער הראשון הוא כפי שנדפס שער הראשון של סי' תר"א תרמ"ט. אמנם בסופו נדפס ברוסית: סדור תורה אור. ספר של תפלה עם ביאורים מאת א.ד. לאוואוט מניקאלאייב (מחוז הערסאנסקי). נדפס בוילנא שנת 1873 עם הוספות. חלק א' 1886. ווילנא. בית הדפוס של האלמנה והאחים ראם. שם של רחוב ומספר הבית.

מה שנדפס על השער ברוסית, שנדפס בוילנא שנת 1873 (היינו לערך תרל"ג-ד) עם הוספות, לא ידוע לי הכוונה בזה. אבל להעיר ממה שכתב הרב לאוואוט בסוף השלמת שערי תפלה (סי' תר"א תרמ"ט ע' כת,א): כמה שנים יגעתי עד אשר הסירותי מן הסדור את אשר הכניסו בו בדפוסים שונים משנת תקס"ג עד שנת תרמ"ז...

מה שנדפס "חלק א' 1886", הכוונה לחלק א' של הסדור, ובסופו של השער לחלק השני נדפס ברוסית: סדור תורה אור. ספר של תפלה עם ביאורים מאת הרב א.ד. לאוואוט מניקאלאייב (מחוז הערסאנסקי). חלק ב' 1886.

נוסף של שער השני הוא: "סדר תפלות מכל השנה על פי נוסח האר"י ז"ל אשר יסד ותקן והנהיג כבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו כו' כו' מר"ה שניאור זלמן נבג"מ בעל השר"ע והתניא.

כפי שנדפס בפעם הראשון בחיי הרב המחבר הנ"ל. ובפעם השני בהסכמת אחיו הרב הגדול כו' וכו' מר"ה יהודה ליב ז"ל בעל שארית יהודה (העתק הסכמתו נדפס להלן) וגם העתק הגהות שהיו בכי"ק על גליוני הסדור שהתפלל בו אדונינו מורינו ורבינו כו' כו' מר"ה מנחם מענדל נבג"מ מליובאוויטש בעל צ"צ החדש. ועתה בהוצאה חדשה הזאת נזהרנו שלא להוסיף ושלא לגרוע ושלא לשנות בחלק סדור הזה שום נוסח ותיבה ונקוד מכאשר הי' בדפוס ובכ"י אשר הנחילונו הגדולים הנ"ל.

ועוד עשינו מעלות בקודש שלא הי' בסדורים הראשונים תורה אור מ"מ לכל פסוקי תנ"ך שנמצאו בהסדור.

גם נלוו אליו חלק שני הכולל שערי תפלה (שערים למצוא דברי חפץ

שבחלק הראשון. מקורם בתלמוד בבלי... גם שרשי טעמי חלוקי ושנויי המנהגים). ועוד הוספות חדשות שלא הי' בסדורים הקודמים כמבואר בהשער לחלק השני...

ד. יש להעיר על עוד שינוי עיקרי בין ל' השער דתרמ"ז ללשון השער דתרמ"ט. בסוף השער (היינו בין השער לחלק א' ובין השער לחלק ב') דשנת תרמ"ז כתוב: "כל הנ"ל פעל וחיבר וסידר והגיה הרב הישיש... אברהם לאוואוט שליט"א..."

אמנם בהשער דתרמ"ט כתוב: "כל אלה יצאו לאור על ידי הרב הישיש... אברהם לאוואוט שליט"א..."

היינו שנשמט שם שהרב לאוואוט הגיה הסדור. והטעם לזה הוא, משום דבסוף חלק א' של סי' תר"א תרמ"ז (ע' 376) כתב הרב לאוואוט: "אברך את ה' אשר זכני לחדש הישנות להוציא לאור את הסדור אשר חבר אדמ"ר הזקן ז"ל ע"פ נוסח האריז"ל. כולן מוגה בלי שום טעות והגם שא"א לדפוס בלי טעות תח"ח (תשואות חן חן) להמדפיסים שלא הקפידו על רבוי ותוספות הוצאות ולבד אשר שלחו אלי מקודם להגיה את סדור האותיות הנה גם לאחר ההדפסה שלחו אלי כל קונטרס וקונטרס שיצא מן הדפוס כו' עד אשר יצא בעז"ה כלול בהדרו מוגה ומתוקן עד מקום שידינו מגעת ורק על הבורא ית' אפשר לאמר שהוא שלם בתכלית השלמות. והמעט מזעיר שנשאר שלא בעצם הסדור ומובנים לכל לפי הענין הנני פוטרם ואלו הן..."

הנה מכל הנ"ל רואים, שבשער השני של סי' תר"א דשנת תרמ"ז לא נזכר אודות דפוס שקלאוו.

וכן בסוף הקדמתו לשערי תפלה, בסי' דתרמ"ז כתב הרב לאוואוט: "הסדור הזה נדפס פעם ראשון בחיי בשנת בשנת תקס"ג בקאפוסט על שמינית בוגין פערטל". ובסדור דשנת תרמ"ט תיקן זה וכתב, "הסדור הזה נדפס פעם ראשון בחיי בשנת תקס"ג בשקלאוו ואח"כ בקאפוסט על שמינית בוגין פערטל".

וראה מה שהארכתי אודות ג' סדורים הראשונים שנדפסו בחיי רבינו הזקן, (ואודות שאר הוצאות של סדורי חב"ד) בקובץ שאלות פירושים וביאורים קובץ י"א.

נ.ב. מאחר שסדור שלם משנת תרמ"ז לא נמצא בספרי' של כ"ק אדמ"ר שליט"א, הנני למסור צלומים משער א' ושער ב' של הסדור.

סדר תפלה

עם

תורה אור

ועם

שערי תפלה

על פי

נוסח האר"י ז"ל

וויילנא

בדפוס ווילנא, האלמנה וואקום ראם

ישנה תרמ"ז

СЕДЕРЪ ТОРО ОРЪ

Молитвенникъ

съ Комментариемъ А. Д. Давута
изъ г. Николаева (Хоръ: 170.)

Съ Виден. изд.: 1873 г. съ при-
бавлениями. Часть I.

1886.

ВІДЛНА. Типографія Вдовы и братьевъ Ромма.

Жидудекій переулокъ, домъ № 325/3631.

תפלות מכל השנה

על פי

נוסח האר"י ז"ל

אשר יסד ותקן והנהיג כבוד קדושת אדונינו מורינו ורבינו כו' כו' מו"ה שניאור זלמן נבג"מ בעל השו"ע והתניא .

כפי שנדפס בפעם הראשון בחיי הרב המחבר הג"ל . ובפעם השני בהסכמת אחיו הרב הגדול כו' כו' מו"ה יהודה ליב ז"ל בעל שארית יהודה (חעתק הסכמתו נדפסה להלן) וגם העתק הגהות שהיו בכ"ק על גליוני הסדור שהתפלל בו אדונינו מורינו ורבינו כו' כו' מו"ה מנחם מענדל נבג"מ מליובאוויטש בעל צ"צ החדש . ועתה בהוצאה חדשה הוצאת נזרנו שלא להוסיף ושלא לגרוע ושלא לשנות בהלק סדור הזה שום נוסח ותיבה ונקוד מכאשר היו בדפוס ובכ"ף אשר הנחילנו הנדולים הג"ל .

ועוד עשינו מעלות בקדוש

שלא היו בסדרים הראשונים **תורה אור** מ"ם לכל פסוקי תנ"ך שנמצאו בהסדור .

גם נלוו אליו חלק שני הכולל

שערי תפלה

(שערים למצוא דברי חפץ שבחלק הראשון . מקורם בתלמוד בבלי וירושלמי ומדרשים ופוסקים וספרי קבלה . לשונה פתוחים לידע ולהבין כל ענין וענין מי יסרו מי תקנו ומי קבעו עלינו חובה במועדו ביומו ובשעתו אשר בגלל זה הכניסוהו לסדר תפלות לכל השנה . גם שרשי מעמי חלוקי ושנויי המנהגים) . ועוד הוספות חדשות שלא היו בסדרים הקדמים כמבואר בהשער לחלק השני .

עם

דרך החיים ונתיב החיים

עם הוספות בנתיביה על הגרפס לפנים

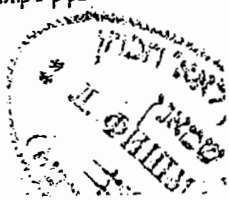
וכן מה שנהגו להסיף בסדרים הללו כמו סליות קריאות והפטרות וכדומה .

כל הג"ל פעל חיבר וסידר הגיה הרב הישש המפורסם כו' מו"ה אברהם דוד לאוואם שליט"א פ"ק ניקאלאייב (בעה"מ נתיב החיים הג"ל וס' קב נקי על אדרי ניסין וכו') .

ווילנא

בדפוס והוצאת האלמנה והאחים ראָם

שנת תרמ"ז לפ"ק

לזכות

כ"ק אדמו"ר שליט"א

נשיא דורנו

לאריכות ימים ושנים טובות

לרגל יום הבהיר ר"ח כסלו

תהא שנת אראנו נפלאות

יה"ר שיראה הרבה נחת משלוחיו, תלמידיו, חסידיו
ומכלל ישראל וינהיג את כולנו מתוך בריאות הנכונה

הרחבת, נחת, ובקרוב ממש נלך, כל בני

שליט"א קוממיות לארצינו הקדושה

ומלכנו בראשינו

נדפס ע"י

הרה"ח ר' חיים יצחק שיחי

שפיגל

שירותי מחשב ותכנת סדר הדפוס "סדרית" - באדיבות

MIDWOOD COMPUTER CENTER

מרכז המחשבים של חסידי חבריך בברוקלין

1634 Coney Island Ave. Booklyn N.Y. (718) 692-2211